97- KITÂBU'L-ITISÂM BI'L-KITÂBI VE'S-SÜNNETI
1- Peygamber(S)'In: "Ben câmiali sözler ile gönderildim Kavli Babi
2- Rasûlullah(S)'In (Sözleri, Fiilleri Ve Takrirlerini Sâmil Olan) Sünnetlerine Uymak Babi
3- Çok Suâl Sormanin Ve Kendini Ilgilendirmeyen Hususlarda Külfet Ve Zorluk Aramanin Mekruh Olmasi Babi
4- Peygamber(S)'In Fiillerine Uymak Babi
5- Iste Siddetten Ve Derinlemeye Gitmekten; Ilimde Ihtilâf Hâlinde Nizâlasmadan; Dînde Asiriliktan Ve Bid'atlerden (Yâni Kitâb Ve Sünnette Olmayan Sonraki Uydurmalardan) Mekruh Olacak Seyler Babi
6- Bir Bid'atçiyi Barindiran Kimsenin Günâhi Babi
7- (Kitâb, Sünnet Ve Icmâ'dan Bir Asila Dayanmayan) Re'yin Kötülenmesi Ile (Bu Asillar Üzerine Olmayan) Tecili. Kiyâs Külfeti Ve Mesakkatinin Kötülenmesinin Zikrolunmasi Babi
8- Peygamber (S) Kendisine Vahy Indirilmeyen Konularda Suâl Soruldugunda "Bilmiyorum" Der Yâhud Kendisine O Konuda Vahy Indirilinceye Kadar, O Soruya Cevâb Vermezdi. Peygamber:
"Hakikat biz sana Kitâbh -Allah'in sana gösterdigi vech ile- insanlar arasinda hükmetmen için, hakk olarak indirdik..." (en-Nisâ: 105) Kavlinden Dolayi, Re'y Ile De Kiyâs Ile De Söz Söylemezdi Babi
9- Peygamber(S)'In Ümmetinin Erkekleri Ve Kadinlarini Allah'in Kendisine Ögrettigi Seylerden Re'y Ve Temsîl (Yâni Kiyâs) Olmaksizin Dogrudan Dogruya Ögretmesi Babi
10- Peygamber(S)'In: "Ümmetimden dâima hakk üzere mukaatele ederek gâlib ve zahir olacak bir taife hiç eksik olmayacaktir" Sözü Babi
11- Yüce Allah'in: "... Yâhud sizi birbirine muhalefet eden birçok firkalar yapmaya kaadirdir" (ei-En'âm: 65) Kavli Babi
12- Soranin Maksadi Anlamasi Için Bilinen Bir Asili, Beyân Edilen Bir Asila Benzeten Kimseye Allah Bu Ikisinin Hükmünü Beyân Etmistir Babi
13- Kaadilarin Yüce Allah'in Indirdikleri Ile Hüküm Vermeleri Için Ictihâd Edip Çalismalari Yolunda Gelen Seyler Babi
14- Peygamber(S)'In: "Muhakkak sizler kendinizden önce gelen milletlerin yoluna uyup gideceksiniz" Kavli Bâbi
15- Insanlari Dalâlete Da'vet Eden Yâhud Kötü Bir Çigir Açan Kimsenin Günâhi Babi
16- Peygamberin Zikrettigi Ve Ilim Ehlinin Ittifakina Tesvîk Eyledigi Seyler, Iki Harem Ahâlîsinin; Mekke Ve Medine'deki Sahâbîlerin Üzerinde Ittifak Ettikleri Seyler, Medine'de Peygamber'in Hazir Bulundugu Yerler, Muhacirlerin Ve Ensâr'in Hazir Bulunduklari Yerler, Peygamber'in Namaz Kildirdigi Yerler Ile Peygamber'in Minberi Ve Kabri Babi
17- Yüce Allah'in: Isten hiçbirsey sana âid degildi (Âlu Imrân: 128) Kavli Babi
18- Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi:
19- Yüce Allah'in: "Böylece sizi vasat bir ümmet yapmisizdir, (hakikate) sâhidler olasiniz, bu Rasûl de sizin üzerinize tam bir sâhid olsun diye..," (el-Bakara: 143) Kavli Ile Peygamber(S)'In Ilim Ehli Toplulugu Olan Cemâatten Ayrilmamayi Emretmesi Babi
20- Bâb: Âmil (Veya Âlim) Yâhud Hâkim Çalisip Ictihâd Ettigi Zaman (Muhalefet Kasdetmeksizin) Ilimsiz Olarak Rasûlullah'in Serîatine Aykiri Bir Hatâ Yaparsa, Onun Bu

Hükmü Reddedilir (Onunla Amel Edilmez)
21- Hâkim Hükmünde Ictihâd Ettigi Zaman Isabet Etse Yâhud Hatâ Da Yapsa Ücret Alacagi Babi
22- "Peygamberin Hükümleri Insanlar Için Gizli Degil, Meydanda Olurdu. Sahâbîlerin Bâzisi Ise Peygamber'in Hazir Bulundugu Yerlerde Hazir Bulunamaz Ve Islâm Islerinin Kararlastigi Yerlerden Baska Yerlerde Bulunurlardi" Diyen Kimse Üzerine Hüccet Babi
23- Peygamber(S)'Den, Huzurunda Yapilan Veya Muttali' Oldugu Birseyi Inkâr Etmemesini Hüccet Gören Kimse Babi
24- Delillerle Bilinecek Hükümler Ile Delâletin Ma'nâsinin Nasil Oldugu Ve Bunun (Peygamber Tarafindan) Tefsiri Babi
25- Peygamber(S)'In "Kitâb Ehline (Serîatle Ilgili) Herhangi Birsey Sormayiniz*' Kavli Babi
26- Ser'î Hükümlere- Muhalefet Etmenin Keraheti (Yânî Çirkinligi) Babi
27- Peygamber(S)'In (Mübâhligi Siyak Delâleti Yâhud Hâl Karinesi Yâhud Delîl Getirmekle) Bilinen Seyleri Haram Kilmaya Karsi Nehyi Oldugu Babi
28- Yüce Allah'in: "Onlarin isleri dâima aralarinda müsavere iledir" (es-Sûrâ: 38); "Is hususunda onlarla müsavere et... Bir kerre de azmettin mi, Allah'a güvenip dayan..." (Âlu Imrân: 159) Kavilleri Babi

Rahman ve Rahim olan Allah 'in ismiyle

97- KITÂBU'L-ITISÂM BI'L-KITÂBI VE'S-SÜNNETI

(Allah'in Kitâbi'na ve Peygamberin Sünnetine Simsiki Yapisip Tutunmak Kitabi) [1]

1-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Mis'ar'dan ve baskasindan; onlar da Kays ibn Müslim'den; o da Târik ibn Sihâb'dan. Târik ibn Si-hâb söyle demistir: Yahûdîler'den bir adam, Umer'e:
— Ey Mü'minlerin Emîri, eger su "Bu gün sizin dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nVmetimi tamamladim ve size dîn olarak müs-lümânligi hosnûd oldum... " (ei-Mâide: 4) âyeti biz Yahudiler üzerine inmis olaydi, muhakkak bizler onun indigi günü bir bayram yapardik, dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Sübhesiz ben bu âyetin hangi gün indigini muhakkak bilmekteyim: Bu âyet bir cumua günü, Arafe'de inmistir, dedi [2].
Sufyân ibn Uyeyne, Mis'ar'dan isitti. Mis'ar da Kays'tan isitti, Kays da Tarik'tan isitti.

2-.....Bize el-Leys ibn Sa'd, Ukayl'den tahdîs etti ki, Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Enes ibn Mâlik (R) haber verdi ki, kendisi, müslümânlarin Ebû Bekr'e bey'at ettiklerinin ertesi günü Umer'den isitmistir. Umer, Ebû Bekr'den önce, Rasûlullah'in minberi üzerine dogrulmus, sehâdet kelimelerini söylemis, "Amma ba'du(= Sözün bundan sonrasi sudur)" deyip sunlari söylemistir:
— Allah kendi Rasûlü'nü dünyâda sizin yaninizda olan seyler üzerine kendi yaninda bulunan seylere (cennet derecelerinin yükseklerine ve keramet hazînelerinin huzuruna) seçip almistir. Ve su Ki-tâb, Allah'in kendi Rasûlü'nü hidâyete ulastirmis oldugu Kitâb'dir. Simdi sizler de bunu alip tutunun ki, dogru yolu bulasiniz. Ve çünkü Allah, ancak bu Kitâb vâsitasiyle Rasûlü'ne hidâyet

etmistir! [3].

3-.....Ibn Abbâs (R): Peygamber (S) beni kendisine çekip sarmasti da:
— "Allah 'im, buna Kitâb ilmîni ögret!" diye duâ etti, demistir [4].

4-.....Bize Mu'temir tahdîs edip söyle dedi: Ben Avf'dan isittim, ona da Ebû'I-Minhâl haber vermistir. O da Ebû Berze Nadle ibn Ubeyd el-Eslemî'den: Sübhesiz Allah Taâlâ Islâm Dîni ile ve Peygamberi Muhammed (S) ile sizleri zengin kilmis yâhud sizleri kaldirip yükseltmistir, dedigini isitmistir [5].

5-.....Bize Mâlik, Abdullah ibn Dinar'dan tahdîs etti ki, Abdullah ibn Umer (R), Abdulmelik ibn Mervân'a bir mektûb yazdi da ona bey'atini söyle bildirdi: "Allah'in sünneti ve Rasûlü'nün sünneti üzerine gücümün yettigi kadar Mü'minlerin Emîri Abdulmelik ibn Mervân'a, emirlerini dinlemege ve itaat etmeye ikrar edip söz veriyorum" dedi [6].

1- Peygamber(S)'In: "Ben câmiali sözler ile gönderildim Kavli Babi

6-.....Bize Ibrahim ibn Sa'd, Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibmi'l- Müseyyeb'den o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Ben câmiali sözler ile gönderildim. Ben (düsman gönüllerine) korku salmak suretiyle yardim olundum. Bir de ben uyudugum sirada kendimi gördüm ki, bana Yer hazînelerinin anahtarlari getirildi de benim elimin içine konuldu".
Ebû Hureyre: Rasûlullah (S) gitti, hâlbuki sizler o hazîneleri nasil rast gelirseniz öylece görmektesiniz yâhud sizler o hazîneleri bol bol emmek suretiyle faydalanmaktasiniz yâhud da buna benzer bir kelime söylemistir [7].

7-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Herbirpeygambere muhakkak îmân edilen mu 'cizelerin benzeri yâhud insanlarin o yüzden îmân ettigi mu'cizelerden verilmistir. Hiç sübhesiz ki bana ihsan olunan (en büyük) mu'cize, Allah'in bana vahyettigi Kur'ân'dir. Bu sebeble ben kiyamet günü bütün peygamberlerin en çok ümmetlisi olacagimi ümîd ediyorum!" [8].

2- Rasûlullah(S)'In (Sözleri, Fiilleri Ve Takrirlerini Sâmil Olan) Sünnetlerine Uymak Babi [9]

Ve Yüce Allah'in: "Ve bizi takva sahihlerine önder kil" (el-Furkaan: 74) kavli.
Bu duada o: "Bizden Öncekilere uyalim ve bizden sonrakilerin de bize uyacaklari imamlar, önderler kil" demistir [10].

Abdullah ibn Avn el-Basrî et-Tâbiî söyle demistir:
Üç sey vardir ki, ben bunlari hem kendim için, hem
de bütün mü'min kardeslerim için arzu eder, severim:
a Su Muhammed sünnetini insanlarin ögrenmeleri ve âlimlerinden bunu sorup istemeleri;
b-Kur*ân>i iyi anlamalari ve ondan sorup istemeleri.
c Insanlari ancak hayirda birakmalari (yâhud: insanlari hayra da'vet etmeleri) [11].

8-.....Ebû Vâil söyle dedi: Ben su Ka'be mescidinde onun bakicisi olan Usmân ibn Ebî Seybe'nin yanina oturdum. O söyle dedi: Benim yanima Umer ibnu'l-Hattâb su senin oturusun gibi oturdu da:
— Su Ka'be'nin içindeki sari ve beyaz, yânî altin ve gümüs hiç-birsey birakmayip hepsini müslümânlar arasinda (onlarin isleri için) taksim edeyim diye kasdettim, dedi.
Seybe dedi ki: Ben Umer'e:
— Sen bunu yapmiyorsun? dedim. Umer:
— (Niçin yapmiyorum?) îki sahibin, yânî Rasûlullah ile Ebû Bekr de bunu yapmadiklari için dedim, dedi.
Yine Umer:
— (Çünkü) o ikisi kendilerine iktidâ edilip uyulan iki insandirlar, dedi [12].

9-.....Ben el-A'mes'ten sordum. O Zeyd ibn Vehb'den söyledi. O da Huzeyfe(R)'den söyle derken isitmistir: Bize Rasûlullah (S) söyle tahdîs etti: "Emânet gökten insanlarin kalblerinin derinligine iner (ve insanlar bunun üzerine fitratlanmis olurlar). Sonra Kur'ân indi, onlar Kur'ân 'i okudular. Insanlar sünnetten emâneti ve onunla ilgili seyleri ögrendiler. (Böylece insanlar için tabîat ve serîat, emânetin korunmasi hususunda birlestiler)..." [13]

10-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Sübhesiz sözün en güzeli Allah'in Kitâbi'dir. Yolun en güzeli de Muhammed'in yoludur. Islerin en serrüleri de dînde sonradan îcâd edilen bid'atlerdir. Size va'd edilegelen seyler (tekrar dirilmek ve hâlleri) muhakkak gelecek ve siz bunlardan kaçip kurtulacaklar degilsiniz!" [14].

11-.....Bize ez-Zuhrî, Ubeydullah'tan; o da Ebû Hureyre ile Zeyd ibn Hâlid(R)'den tahdîs etti ki, onlar: Biz Peygamber(S)'in yaninda idik, Peygamber, da'vâlarini arzeden iki kisiye hitaben:
— "Yemîn olsun ki, ben sizin aranizda elbette Allah'in Kitabi ile hüküm verecegim..." buyurdu, demislerdir [15].

12-.....Bize Hilâl ibnu Alî, Atâ ibn Yesâr'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S):
— "Ümmetimin hepsi cennete girecektir. Ancak imtina edenler girmeyecektir" buyurmustur.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Kimler imtina edecekler? diye sordular. Rasûlullah:

— "Her kim bana itaat ederse cennete girecektir. Her kim de bana âsî olursa o da (da'vetimi kabulden ve emirlerime itaatten) çekinip imtina etmis olur (ve cennete giremez)" buyurdu [16].

13-.....Bize Yezîd ibn Hârûn haber verdi. Bize Selîm ibn Hayyân tahdîs etti ve Yezîd ibn Harun'u hayirla övdü de söyle dedi: Bize Saîd ibnu Mînâ tahdîs etti. Bize Câbir ibn Abdillah tahdîs etti yâ-hud: Ben Câbir ibn Abdillah'tan isittim, söyle diyordu: Bir kerre Peygamber (S) uyurken yanina birtakim melekler geldi de, bunlardan bâzilari:
— Bu zât uyuyor, dedi. Bâzilari da:
— Gözü uyuyor, fakat kalbi uyaniktir, dedi.
Bunun üzerine bu melekler (birbirlerine):
— Bu dostunuzun yüksek sifati vardir (yüksek menkibe sâhibidir). Haydi siz de bunun yüksek mevkiini haricî bir örnekle temsîl ediniz! dediler. Fakat bâzilari:
— Iyi amma bu zât uyuyor, dediler. Bâzilari da:
— Hayir, O'nun gözü uyuyor, fakat kalbi uyaniktir, dediler. Bunun üzerine melekler:
— Bu Zât'in haricî benzeri, su bir kimsenin misâli gibidir ki, o kimse yeni bir ev yaptirir, o evde bir ziyafet yemegi tertîb eder ve bu ziyafete insanlari da'vet etmek için bir da'vetçi gönderir. Bu da'vet-çinin da'vetine kim icabet ederse, o (mükemmel) eve girer ve ziyafet yemeginden yer. Her kim de da'vetçinin da'vetine icabet etmezse o eve giremez ve ziyafet yemeklerini de yiyemez.
Bunun üzerine melekler yine birbirlerine:
— Haydi bu temsîli bu Zât'a îzâh ediniz de anlasin! dediler. Fakat yine bunlardan bâzilari:
— Iyi amma bu Zât uyuyor, dediler. Bâzilari da:
— Hayir, gözleri uyuyor amma kalbi uyaniktir, dediler. Bunun üzerine melekler (kendi aralarinda temsîli söyle îzâh
ettiler):
— O ev cennettir, da'vetçi de Muhammed(S)'dir. Her kim Mu-hammed'e itaat ederse, Allah'a itaat etmistir. Her kim de Muham-med'e âsî olursa, Allah'a âsî olmustur. Muhammed insanlarin arasini ayirdetmistir (itaat ve isyan siarini bildirip mü'minleri, münkirleri ayirdetmistir) [17].
Bu hadîsi Kuteybe ibn Saîd, Leys'ten; o da Hâlid'den; o da Saîd ibn Ebî Hilâl*den; o da Câbir'den: "Peygamber bizim yanimiza çikti" fikrasiyle rivayet etmekte Muhammed ibn Abâde'ye mutâbaat etmistir [18].

14-.....Huzeyfe (R) söyle demistir:
— Ey Kur'ân okuyuculari toplulugu! (Allah'in emrine yapismaniz suretiyle) dosdogru yola giriniz. (Eger dogru yola girerseniz) sübhe-siz sizler açik bir öne geçisle öne geçirilmis olursunuz. (Eger emre muhalefet edip de) dosdogru yoldan saga ve sola giden yollari tutarsaniz, muhakkak pek uzak bir sapiklikla sapmis olursunuz! [19].

15-..... Bize Ebû Usâme, Bureyd'den; o da Ebû Burde'den; o da Ebû Mûsâ el-Es'arî(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Benim meselim (benzerim) ve beni kendisiyle size Al-

lah'in peygamber gönderdigi seyin meseli, ancak su adamin benzeri gibidir ki, o, kavmine geldi de:
— Ey kavmim! Ben surada iki gözümle ordu gördüm. (Onlar beni soydular... ben kaçtim, simdi haber veriyorum). Görüyorsunuz, ben çiplak bir nezîrim (sizi yarinin musibetinden korkutuyorum). Hemen kurtulmaya, hemen kaçmaya bakiniz! der.
Bu haber üzerine kavminden bir taife ona itaat eder de bütün gece vakaar ve haysiyetle yürümüs ve kaçip kurtulmuslardir. Kavminden bir kismi da onu yalanlamislar da yerlerinde kalmislardir. Bunun üzerine sabahleyin ansizin asker onlari basip helak etmis ve köklerini kazimistir.
Iste bu bana itaat eden ve benim getirdigime uyan kimse ile bana âsî olan ve benim getirmis oldugum hakki yalanlayan kimsenin meselidir" [20].

16-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) vefat ettigi ve ondan sonra Ebû Bekr halîfe yapildigi, Arab kabileler inden tekrar kâfir olanlar küfürlerine döndükleri zaman (Ebû Bekr-onlarla harb etmek istediginde) Umer, Ebû Bekr'e:
— Sen bu insanlara karsi nasil harb açarsin? Rasûlullah (S): ' 'Ben, insanlar Lâ ilahe ille 'Hah diyene kadar sirk ehli olanlarla harb etmeye emredildim. Her kim bu Lâ ilahe ille'llah sehâdet kelimesini söylerse, benden malini ve canini muhafaza etmis olur, ancak (haram kilinmis bir nefsi öldürmek yâhud farzlardan birini inkâr etmek gibi) Islâm hakkinin gerekli kildigi ceza müstesnadir. (Gizli küfür ve ma'siyetinin) hesabi Allah'a âiddir" buyurdu! demisti.
Ebû Bekr de Umer'e:
— Vallahi her kim namazla zekât arasini ayirirsa, ben muhakkak bu zümre ile harb ederim. Çünkü zekât mâlî bir haktir. Allah'a yemîn ederim ki, bunlar Rasûlullah'a ödemekte olduklari bir ipi (yâ-nî az olsa bile meydana gelen zekât hakkim) benden men' ederlerse, onun men' edilmesi üzerine ben muhakkak onlarla harb ederim! dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Vallahi gördüm ki, dînden dönenlerin katli hakkindaki Ebû Bekr'in bu hükmü, Allah'in Ebû Bekr'in gönlünde yarattigi genisligin eseridir. Bu sayede (getirdigi delilden dolayi) onlarla harb etmenin hakk oldugunu ögrendim, dedi (ve Ebû Bekr'in kararini dogruladi).
Yahya ibn Bukeyr ile (Leys'in kâtibi olan) Abdullah ibn Salih, Imâm el-Leys'den "Anâkan(= Bir disi oglagi)" seklinde söylemislerdir ki, bu daha sahihtir [21];

17-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Bir ara Uyeyne ibn Hisn ibni Huzeyfe ibn Bedr, Medîne'ye gelmis ve kardesi oglu Hurr ibn Kays ibn Hisn'in evine inip ona konuk olmustu. Hurr ibn Kays ise Umer'in yakinlarindandi. Meclisinde genç, ihtiyar birtakim kurrâ ve fakîhler bulunurdu. Halîfe onlarla mühim âmme islerini danisir, istisare ederdi. Uyeyne, kardesinin oglu Hurr ibn Kays'a:
— Ey kardesim oglu! Senin Halîfe'nin yaninda yüksek mevki'-in vardir. Benim için yanina girmeye bir izin alsan da onu ziyaret etsem! dedi.
Hurr de ona:
— Ben senin için onun yanina girmene izin isteyecegim! dedi.
Ibn Abbâs dedi ki: Hurr, Uyeyne için izni aldi. Uyeyne huzura girdiginde:
— Ey Hattâb oglu! Vallahi sen bize ne bol dünyalik verirsin, ne de aramizda adaletle hükmedersin!

dedi.
Bu sözü üzerine Umer öfkelendi, hattâ Uyeyne'yi dövmeye kas-dedip üzerine yürüdügü sirada, kardesi oglu Hurr ibn Kays müdâhale edip:
— Ey Mü'minlerin Emîri! Sübhesiz Yüce Allah, Peygamberi'-ne: "Sen affi -kolayligi- tut. Iyiligi emret. Câhillerden yüz çevir" (ei-A'râf: 199) buyurdu. Sübhesiz bu Uyeyne de o câhillerdendir, dedi.
Ibn Abbâs dedi ki: Vallahi Hurr ibn Kays bu âyeti okuyunca, o hasmetli Umer oldugu yerde çakilmis gibi irkildi. Vallahi bir adim ileri gitmedi. Esasen Umer Allah Kitâbi'nin mukaddes huzurunda çok durucu bir kimse îdi (yânî onun hükmünü geçmezdi) [22].

18-.....Esma bintu Ebî Bekr (R) söyle demistir: Ben günes tutulmasi sirasinda Âise'nin yanina geldim. Insanlar hep namaza durmuslar, Âise de ayakta durmus, namaz kiliyordu. Ben:
— Insanlara ne oluyor ki (neden korkuyorlar)? dedim.
Âise (günes tutulmasi meydana geldigini anlatmak için) gökyüzüne dogru eli ile isaret etti de:
— Subhânallâhi, dedi.
Ben:
— Bu bir (azâb için olan) âyet mi (yâhud kiyametin yaklasmasi alâmeti mi)? diye sordum.
Âise basi ile:
— Evet! diye isaret etti.
Rasûlullah (S) namazi bitirince, Allah'a hamd ve sena eyledi. Sonra söyle buyurdu:
— "Ben cennet ve cehenneme kadar evvelce görmedigim hiçbir-sey kalmadi ki, bu makaamimda hepsini görmüs olmayayim. Bana vahyolundu ki, sizler kabirlerinizde Mesih Deccâl-yüzünden çekilecek fitneye yakin bir imtihan geçireceksiniz. Mü'min yâhud müslim -râvî Fâtima bintu'1-Munzir: Esmâ'nin bu iki lâfizdan hangisini söyledigini bilmiyorum, demistir- o kimse, Muhammed hakkinda soruldugunda:
—Oy Muhammed'dir; O bize beyyineler getirdi, biz de O'nun da'veiine icabet edip îmân eyledik! diyecek. Ona sorucu melekler tarafindan:
— Sen iyi hâlde yat uyu! Biz senin kat'î inanmis kimse oldugunu bildik, denilir.
Münafik yâhud kalbinde sübhesi olan kimseye gelince -Fâtima bintu'l-Munzir: Ben Esmâ'mn bu iki ta'bîrden hangisini söyledigini bilmiyorum, demistir- o kimse de:
—Ben O'nun kim oldugunu bilmiyorum. Ben insanlardan isittim. O'nun hakkinda birseyler söylüyorlardi, ben de onu söyledim, diyecektir" [23].

19-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rec'den; oda Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sizler, sizi birakip teklif etmedigim hususlarda beni kendi hâli-me birakiniz! Sizden evvelki ümmetler ancak çok suâl sormalari ve peygamberlerine karsi ihtilâflari sebebiyle helak olmuslardir. Ben sizleri birseyden nehyettigim zaman, ondan sakininiz. Sizlere birsey emrettigim zaman da emrimi tutunuz. Gücünüzün yettigi kadar onu yerine getiriniz!" [24].

3- Çok Suâl Sormanin Ve Kendini Ilgilendirmeyen Hususlarda Külfet Ve Zorluk Aramanin

Mekruh Olmasi Babi

Ve Yüce Allah'in su:
"Ey îmân edenler, Allah'in affettigi seyleri... ve eger size açiklanirsa ve siz bunlari Kur 'ân inerken sorup da hükmü kendinize açiklanirsa fenaniza gidecek seyleri sormayin. Allah çok magfiret edicidir, çok halimdir; cezada da aceleci degildir9* (ei-Mâide: ioi) kavli [25].

20-.....Bana Ukayl, Ibn Sihâb'dan; o da Âmir ibn Sa'd'dan; o da babasi Sa'd ibn Ebî Vakkaas(R)'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Müslümanlarin müslümânlar hakkinda sübhesiz en büyük günahlisi o kimsedir ki, insanlara haram edilmedik birseyin hükmünü sorar da o sey, sirf onun bu sormasindan dolayi haram kilinir" buyurmustur [26].

21-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebu'n- Nadr (Salim ibn Ebî Umeyye)'dan isittim, o Busr ibnu Saîd'den; o da Zeyd ibn Sâbit(R)'ten söyle tahdîs ediyordu: Peygamber (S) mes-cid içind i'tikâf için hasirdan bir hücre edinmisti. (Ramazânin son onunda) birkaç geceler buradan çikip cemâatle hem farz ve hem de terâvîh namazi kilmisti. Sonunda cemâatin birikip çogaldigim görünce bir gece yalniz yatsi namazini kildirip bu hasir odasina çekilmis, terâvîh için çikmamistir, Rasûlullah'in hücresinde sesini isitmediklerinde uyudu zannettiler ve uyansin da çiksin diye sahâbîlerin bâzisi öksürmeye basladi. Bunun üzerine Rasûlullah, bekleyen cemâate hi-tâb edip söyle buyurdu:
— "Cemâatle terâvîh namazi kilmak hususunda sizde gördügüm bu yaptiginiz is ve arzu devamlidir. Fakat böyle cemâat hâlinde bu ibâdete devam ederken, cemâatin farz kilinmasindan ve farz kilindigi takdirde hepinizin bu namazi cemâatle edasina muktedir olamamanizdan korkarim. Onun için ey insanlar! Sizler bu namazi kendi evlerinizde kiliniz. Çünkü farz namaz müstesna, kisinin namazinin en faziletlisi kendi evinde kildigi namazidir" [27].

22-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Bir kerresinde Rasûlullah(S)'tan hoslanmadigi bâzi seyler soruldu. Sahâbîler bu gibi sorulari çogalttiklarinda Rasûlullah öfkelendi ve:
— "Bana istediginizi sorun!" diye buyurdu.
Bunun üzerine (Abdullah isminde) bîr adam ayaga kalkti da:
— Yâ Rasûlallah! Benim babam kimdir? dedi. Rasûlullah ona:
— "Senin baban Huzâfe'dir!" buyurdu.
Bundan sonra (Sa'd isminde) baska biri ayaga kalkti ve:
— Yâ Rasûlallah! Benim babam kimdir? dedi. Rasûlullah ona da:
— "Senin baban Seybe'nin âzâdlisi Sâlim'dir" buyurdu. Umer ibnu'l-Hattâb, Rasûlullah'm yüzündeki öfke alâmetini
görünce:
— Yâ Rasûlallah! Biz Azîz ve Celîl olan Allah'a tevbe ediyoruz! dedi [28].

23-.....Bize Abdulmelik ibn Umeyr tahdîs etti ki, el-Mugîre'nin âzâdlisi ve kâtibi olan Verrâd söyle demistir: Muâviye, el-Mugîre'ye: "Rasûlullah(S)'in namazdan sonra okudugunu isittigin seyi bana yaz!" diye mektûb gönderdi. el-Mugîre de ona söyle yazdi:
— Allah'in Peygamberi (S) her (farz) namazdan sonra sunu söylerdi: Lâ ilahe ille llâhu vahdehu lâ serike lehu. Lehu 'l-mulku ve lehu 7-hamdu ve huve ala külli sey'in kadir. Allâhumme lâ mania limâ a'-teyte velâ mu 'tiye limâ mena 'te velâ yenfau ze 'l-ceddi minke H-ceddu
(= Tek Allah'tan baska ilâh yoktur, O'nun hiçbir ortagi yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsûstur. Herseye kudreti yeten de O'dur. Allah'im, Sen'in verdigine mâni' olabilecek hiç yok, vermedigini verebilecek de hiç yok. Baht ve sâmân sahibinin baht ve samani Sen'in lütuf ve ihsaninin yerine geçip de kendisine fayda vermez)/"
el-Mugîre, Muâviye'ye mektubunda sunu da yazdi: — Rasûlullah (S) bir de kîl ve kaalden, çok çok suâlden, mal telef etmekten nehyeder idi. Yine Rasûlullah, analara itaatsizlikten, kizlari diri diri gömmekten, verilecek seyi vermemekten, almak hakki olmayan seyi istemekten de nehyederdi [29].

24-.....,. Bize Hammâd ibn Zeyd, Sabit el-Bunânî'den tahdîs etti ki, Enes ibn Mâlik (R): Bizler Umer ibnu'l-Hattâb'in yaninda idik. Umer (R): Bizler üzerimize renç ve mesakkatli is olmaktan nehyo-lunduk, dedi, demistir [30].

25-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Enes ibn Mâlik(R) söyle haber verdi: Peygamber (S) günes gündüzün ortasindan meylettigi zaman hücresinden çikti ve ögle namazini kildirdi. Selâm verince minber üzerine çikip ayakta durdu. Kiyamet saatini zikretti ve onun önünde pek büyük isler olacagini söyledi. Sonra:
— "Bana birsey sormak isteyen varsa simdi sorsun. Vallahi bu makaamimda durdugum müddetçe bana her ne sorarsaniz hemen sizlere haber verecegim!" buyurdu.
Enes söyle dedi: Insanlar (Peygamber'in gadabindan müteessir olarak) pek çok aglastilar. Rasûlullah da tekrar tekrar "Banasorunuz" demeyi çogaltiyordu.
Enes dedi ki: Bu sirada bir adam O'na dogru ayaga kalkti da:
— Yâ Rasûlallah! Benim girecegim yer neresidir? diye sordu. Rasûlullah ona:
— "Cehennemdir" cevâbini verdi.
Derken Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî (R) ayaga kalkti ve:
— Yâ Rasûlallah! Benim babam kimdir? diye sordu. Rasûlullah ona da:
— "Baban Huzâfe'dir!" buyurdu.
Râvî dedi ki: Sonra Rasûlullah yine "Banasorunuz, banasoru-
nuz" demeyi çogaltti. Bunun üzerine Umer ibnu'l-Hattâb (R) iki dizi üzerine çöktü de:
— (Yâ Rasûlallah, bu kadari yeter!) Biz Allah Taâlâ'yi Rabb, Islâm'i dîn, Muhammed'i rasûl olarak kabul ve tasdîk ettik, dedi.
Râvî dedi ki: Umer bu sözü söyledigi zaman Rasûlullah biraz sükût ettikten sonra söyle buyurdu:
— "Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, demincek ben namaz kilarken cennet ile cehennem su duvarin yüzünde bana arz olundu. Ben hayirda ve serrde bu günün benzeri bir gün görmüs degilim" buyurdu [31].

26-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Bana Basra Kaadisi Mûsâ ibnu Enes haber verip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle dedi: Bir adam:
— Ey Allah'in Peygamberi! Benim babam kimdir? diye sordu. Rasûlullah (S) da ona:
— "Senin baban Fulân'dir (yânî Huzâfe'dir)/" buyurdu. Bunun üzerine ' 'Ey imân edenler! Size apaçik söylenirse fenaniza gidecek seyler sormayiniz..." (ei-Mâide. ioi) âyeti indi [32].

27-.....Bize Verkaa ibn Amr, Abdullah ibn Abdirrahmân'dan tahdîs etti ki, o söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Rasûlullah (S):
— "Insanlar birbirlerine birtakim suâller sormaktan asla vaz-geçmiyeceklerdir. Hattâ: 'Herseyi yaratan Allah'tir, fakat Allah'i kim yaratmistir?' diyeceklerdir" buyurdu [33].

28-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Ben Medîne'de Peygamber'in beraberinde bir tarlada yürüyordum. O da hurma dalindan bir deynege dayaniyordu. O sirada birkaç Yahudi'ye rast-ladi. Onlarin bâzisi:
— O'na ruhtan sorun, dedi. Bâzisi da:
— Hayir, O'na sormayin, olur ki size hoslanmayacaginiz bir ce-vâb isittirir, dedi.
Derken Ona dogru kalkip geldiler ve:
— Yâ Eba'l-Kaasim! Bize ruhun mâhiyetini söyle! dediler. Rasûlullah bu suâl üzerine bir müddet bakarak dikeldi. Ben O'na
vahy edilmekte oldugunu anladim da O'ndan biraz geriye çekildim. Nihayet vahy yükselip kalkti. Sonra:
— "Sana ruhu sorarlar. De ki: Rûh Rabb 'imin emrindendir. Size az bir ilimden baskasi verilmemistir" (ei-isrâ: 85) âyetini söyledi [34].

4- Peygamber(S)'In Fiillerine Uymak Babi [35]

29-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) altindan bir mühür yüzük edinmisti. Bunu görünce insanlar da altindan birtakim yüzükler edindiler. Bunun üzerine Peygamber:
— "Ben altindan bir mühür yüzük edinmistim" buyurdu da onu parmagindan çikarip atti ve: "Ben bundan sonra ebediyyen bu altin yüzügü takmayacagim" buyurdu.
Bunun üzerine insanlar da kendi altin yüzüklerini çikarip attilar [36].

5- Iste Siddetten Ve Derinlemeye Gitmekten; Ilimde Ihtilâf Hâlinde Nizâlasmadan; Dînde Asiriliktan Ve Bid'atlerden (Yâni Kitâb Ve Sünnette Olmayan Sonraki Uydurmalardan) Mekruh Olacak Seyler Babi [37]

Çünkü Yüce Allah'in su kavli vardir: "Ey kitâb ehli, dînîniz hususunda haddi asmayin. Allah'a karsi

hakk olandan baskasini söylemeyin...
(en-Nisâ: 171) [38]

30-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S):
— "Iftar yapmayarak iki ve daha fazla orucu birbirine ulama-yin!" buyurdu.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah, Sen orucu bazen birbirine ekliyorsun! dediler. Rasûlullah:
— "Ben sizden hiçbiriniz gibi degilim. Çünkü ben, Rabb'im beni yedirir ve içirir hâlde gecelerim" buyurdu.
Fakat sahâbîler oruçlari birbirine eklemekten vazgeçmeyince Peygamber oruçlarini arka arkaya iki gün yâhud iki gece birbirine uladi. Sonra (üçüncü gün) hilâli gördüler. Bunun üzerine Peygamber, oruçlarini birbirine ulamaktan çekinmeyenleri ta'kîb ve tevbîh eder gibi:
— "Eger hilâl daha da geri kalsaydi, ulamayi sizin için (bir ceza ve ders olsun diye) o ana kadar daha artirirdim!" buyurdu [39]

31-.....Bana Ibrâhîm ibn Yezîd et-Teymî tahdîs etti. Bana Yezîd ibn Surayh tahdîs edip söyle dedi: Alî ibn Ebî Tâlib bizlere pisirilmis tugladan yapilmis bir minber üzerinde hutbe yapti. Üzerinde, kininda asili bir sahîfe bulunan bir kiliç vardi.
Alî:
— Vallahi bizim yanimizda okunan hiçbir yazi yoktur, ancak Allah'in Kitabi ve bir de su sahîfedeki seyler vardir, dedi ve sahîfeyi açti.
Içinde diyet develerinin yaslan ile ' 'Medine A îr Dagi 'ndan suraya kadar haremdir. Kim Medine'nin bu haremi içinde bir bid'at çikarirsa, Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin la'neti onun üzerine olsun. Allah o kimseden hiçbir sarf ve adi kabul etmesin!" hadîsi, bir de "Müslümanlarin emâni birdir. O emâni müsjtümânlarin (kadin ve köle nev'inden) en asagi bir ferdi de üzerine alir. Her kim bir müslümânin verdigi ahdi bozarsa, Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin la'neti onun üzerine olsun. Allah o kimseden hiçbir sarf ve hiçbir adi kabul etmesin!"
Yine o sahîfede "Her kim de kendi efendilerinden baska bir kavmi, efendilerinin izni olmaksizin velî ve efendi edinirse, Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin la'neti onun aleyhine olsun; Allah ondan hiçbir sarf ve hiçbir adi kabul etmesin!" hadîsi yazilmistir [40].

32-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir is yapti da o hususta ruhsat verdi. (Birtakim insanlar Peygamber'in yapip da ruhsat verdigi o is kendisine hâstir zannedip) o isi yapmaktan çekindiler. Onlarin bu çekinmesi Peygamber'e ulasinca, Allah'a hamdettikten sonra:
— "Birtakim topluluklara ne oluyor ki, onlar benim yapmakta oldugum birseyiyapmaktan çekiniyorlar! Allah'ayemîn ederim ki, ben onlarin Allah'i en çok bilenleri ve Allah'tan en çok korkanlari-yimdir!" buyurdu [41].

33-.....Abdullah ibnu Ebî Muleyke söyle demistir: Çok hayirli iki zât Ebû Bekr ile Umer helak

olmaya yaklasmislardi: Peygamber'in huzuruna Temîm ogullari hey'eti geldigi zaman, bu ikisinden biri (yânî Umer), "Mucâsi' ogullan'nin kardesi olan el-Akra ibn Habis et-Teymî el-Hanzalî'yi onlara emîr yap" diye isaret etti. Digeri de baskasini (yânî Ka'kaa ibn Ma'bed ibn Zurâre et-Teymî'yi) emîr yap diye isaret etti. Bunun üzerine Ebû Bekr, Umer'e:
— Sen sirf bana muhalefet etmek istedin! dedi. Umer de:
— Hayir sana muhalefet etmek istemedim, dedi.
Peygamber'in yaninda münâkasa ettiler ve sesleri yükseldi. Bunun üzerine su âyetler indi: "Ey imân edenler, seslerinizi Peygamber'in sesinden yüksek çikarmayin. Ona sözle, birbirinize bagirdiginiz gibi bagirmayin ki, siz farkina varmadan amelleriniz bosa gider... "
(el-Hucurât: 2-3).
Ibnu Muleyke söyle dedi: Abdullah ibnu'z-Zubeyr söyle dedi: Artik Umer bu âyetin inmesinden sonra -Ibnu'z-Zubeyr bunu, dedesi Ebû Bekr'i kasdederek anasinin babasindan zikretmedi- Peygani-ber'le bir hadîs konustugu zaman, O'na gizli seyler söyleyen bir kardes gibi konusur, Peygamber anlamak isteyip soruncaya kadar sesini O'na isittirmezdi [42].

34-..... Bana Mâlik, Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urve ibnu'z-Zubeyr'den; o da mü'minlerin anasi Âise(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) vefâtiyle netîcelenen hastaligi içinde:

— "Ebû Bekr'e söyleyin de insanlara namazi kildirsin!" buyurdu. Âise söyle dedi: Ben:
— Ebû Bekr Sen'in makaaminda (yânî namaz kildirdigin mih-râbda) durursa, aglamaktan kiraati insanlara isitteremez. Umer'e emret de insanlara o namaz kildirsin! dedim.
Rasûlullah yine:
— "Ebû Bekr'e söyleyin de insanlara namaz kildirsin!'"buyurdu. Âise söyle dedi: Ben Hafsa'ya da:
— Peygamber'e: Ebû Bekr Sen'in makaaminda durursa aglamaktan kiraati insanlara isittiremez. Onun için Umer'e emret de insanlara o namaz kildirsin! diye söyle! dedim.
Hafsa dedigimi yapti. Onun üzerine Rasûlullah:
— "Sübhesiz ki, sizler elbette Yûsuf Peygamber'in sahibeleri olan kadinlarsiniz (yânî onun günündeki kadinlar gibisiniz)/ Ebû Bekr'e emredin de insanlara namazi o kildirsin!" buyurdu.
Bunun üzerine Hafsa, Âise'ye hitaben:
— Zâten senden bana hayir gelecek degildi! dedi (de caninin sikintisini açikladi) [43].

35-.....Bize ez-Zuhrî tahdîs etti ki; Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) söyle demistir: Uveymir el-Aclânî, Aclân ogullan'nin baskani olan Âsim ibn Adiyy'e geldi de:
— Bana re'yini haber ver: Bir adam karisi ile beraber bir adami bulsa, kadimn kocasi o adami öldürmeli, siz de öldürdügü adama mu-kaabil onu öldürmeli misiniz?(Yoksa bu koca nasil yapar?) Yâ Âsim, sen bu mes'eleyi benim için Rasûlullah'a soruver! dedi.
Bunun üzerine Âsim bunu Peygamber'e sordu. Peygamber de böyle sorulari, hoslanmayip, ayipladi. Akabinde Âsim ailesi yanina döndü, Uveymir de geldi. Âsim, Uveymir'e Peygamber'in böyle so-rulardan hoslanmayip ayipladigini haber verdi. Bunun üzerine Uveymir:
— Vallahi ben bizzat kendim Peygamber'e gidecegim de bunu soracagim! dedi ve Peygamber'e geldi.

O sirada Yüce Allah, Âsim'm ardindan- "Zevcelerine zina is-nâd eden, kendilerinin kendilerinden baska sâhidleri de bulunmayan kimselere gelince, onlardan herbirinin yapacagi sâhidlik, kendisinin hakîkaten sâdiklardan oldugunu Allah 'a yemin ile dört kerre tekrar edecegi sâhidliktir. Besinci sehâdet de eger yalancilardan ise Allah 'in la yneti muhakkak kendisinin üstüne (olmasini ifâde etmesi)<//r..." (en-Nûr: 6-9) âyetleri olan - Kur'ân indirmisti. Peygamber, Uveymir'e:
— "Allah senin ve karin hakkinda Kur'ân âyeti indirdi" dedi ve onlarin ikisini çagirdi.
Bu kari-koca, Peygamber'in önüne geçip birbiriyle la'netlesme yemîni yaptilar. Uveymir:
— Yâ Rasûlallah! Eger ben bu kadini yanimda tutarsam, ben bunun aleyhine yalan söylemis olurum! dedi de Peygamber ona kadinindan ayrilmasini emretmeden o kadini bosayip ayrildi.
Artik, la'netlesme yapanlar hakkinda onlarin birbirlerinden ayrilmalari sünnet yânî kaanûn oldu. Peygamber meclistekilere:
— "Bu kadina bakiniz! Eger bu kadin keler fasilesinden kizilca kurt gibi kisa bir çocuk getirirse, ben Uveymir'in kadina ancak iftira ettigini sanirim. Eger kadin bedeni siyah, iri gözlü ve kiçinin iki yani büyük tipte bir çocuk getirirse, ben Uveymir'in kadina zina isnadinda dogru söyledigini sanirim" buyurdu.
Sonra kadin, çocugu sevilmeyen is üzerine getirdi (yânî esmer,

iri gözlü hâlde getirdi; çünkü bu, âdette kadinin zinasinin sübütunu tazammun etmekteydi) [44].

36-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Mâlik ibn Evs en-Nasrî haber verdi. (Ibn Sihâb dedi ki:) Muhammed ibn Cubeyr de bana bu gelecek hadîsten söyle zikretti: Ben Mâlik ibn Evs'in yanina girdim de, oria bu hadîsi sordum. O söyle dedi: Ben gittim, nihayet Umer'in yanma girdim. Ben onun yaninda otururken, kapicisi Yerfa, Umer'e geldi de:
—(Ey Mü'minlerin Emîri!) Usmân ibn Affân, Abduijahmân ibn Avf, ez-Zubeyr ibnu'l-Avvâm, Sa'd ibn Ebî Vakkaas geldiler, senin huzuruna girmeye izin isterler, onlara iznin var mi? dedi.
Umer:
— Evet vardir, dedi.
Onlara izin verdi. Girdiler, selâm verip oturdular. Biraz sonra Yerfa yine geldi ve:
— Alî ile Abbâs da geldiler, izin isterler, müsâade var mi? dedi. Umer onlara da izin verdi. Bunlar da girdiler. Abbâs:
— Ey Mü'minlerin Emîri! Benimle (Alî'yi isaret ederek) su zâlim arasinda hükmet! dedi ve bu ikisi birbirine kaba ve sert sözler söylediler [45]
Orada bulunan topluluk, Usmân ve diger arkadaslari:
— Ey Mü'minlerin Emîri, bunlarin aralarinda hükmedip gönüllerine huzur ve sükûn ver! dediler.
Bunun üzerine Umer:
— Sabrediniz, acele etmeyiniz! Gök ve Yer izni iradesiyle duran Allah hakki için size sorarim: Siz bilirsiniz ki, Rasûlullah (S): "Biz peygamberler camiasinin terîkesi vâris olunmaz. Bizim biraktigimiz her mal sadakadir, vakiftir!" buyurdu. Ve bu sözüyle Rasûlullah kendisini kasdediyordu, degil mi? dedi.
O topluluk, yâni Usmân ile arkadaslari:
— Evet, Rasûlullah böyle buyurdu! diye tasdîk ettiler. Bunun üzerine Umer, Alî ile Abbâs'a dönüp:
— Allah hakki için size de sorarim: Rasûlullah'in, kendisini kas-dederek böyle buyurdugunu siz de

bilirsiniz, degil mi? dedi.
Alî ile Abbâs da:
— Evet, diye tasdîk ettiler. Bunun üzerine Umer:
— Simdi ben size bu malin hukukî vaziyetini söyleyip bildireyim! diye söyle îzâh etti: Allah Taâlâ bu fey'de tasarrufu Rasûlul-lah'a tahsîs buyurdu. O'ndan baska kimseye bu hakki vermedi. Çünkü sâni yüce olan Allah Kur'ân'da "Allah 'in onlardan Rasûlü 'ne verdigi fey 'e gelince; siz bunun üzerine ne ata, ne deveye binip kosmadiniz. Fakat Allah rasûllerini dileyecegi kimselere musallateder. ABfûi herseye hak-kiyle kaadirdir... " (ei-Hasn 6-8) buyurmustur. Bundan dolayi bu malda tasarruf etme, sâde Rasûlullah'in hakki idi. Sonra vallahi bu mala sizden baska kimse ortak olmadi. Ve sizin zarariniza kimse tasarruf da iddia eylemedi. Rasûlullah bu fey' malinin nemasini size verdi ve onu aranizda taksim edip dagitti. Nihayet fey'den o malin asli mahfuz kaldi. Peygamber bu maldan ailesinin bir senelik nafakasini ayirir, onlari infâk ederdi. Sonra bundan arta kalani alirdi. Onu Allah'in mali (vakif) kilardi. (Cihâd ve hayir yollarina harcardi.) Bu mali Peygamber sagliginda böyle kullandi. Ey cemâat! Size Allah adiyle soruyorum: Sizler de bunu böyle biliyor musunuz? dedi. Onlar da:
— Evet, dediler.
Sonra Umer, Alî ile Abbâs'a:
— Ben sizlere de Allah adiyle soruyorum: Siz ikiniz de bunun böyle oldugunu biliyor musunuz? dedi.
Onlar da:
— Evet biliyoruz, dediler. (Umer devamla:)
— Sonra Allah, Peygamber'ini vefat ettirdiginde Ebû Bekr: Ben Rasûlullah'in vekîliyim! diye bu mallara el koydu ve Rasûlullah'in kullandigi gibi kullandi.
Sonra Umer Alî ile Abbâs'a dogru dönerek:
— Ebû Bekr'in bu suretle muamele ettigi zamani siz de hatirlarsiniz.
Umer dedi ki:
— Siz ikiniz o zaman Ebû Bekr'in o mal hakkinda söyle söyle yaptigini söylüyordunuz. Allah bilir ki, Ebû Bekr bu hareketinde dogru idi, lutufkârdi, akil ve zekâ sahibi idi. Hakka uymustu. Sonra Allah Ebû Bekr'i vefat ettirdi. Ben de: Rasûlullah'in ve Ebû Bekr'in halefiyim! dedim. Ve emaretimin ilk iki yilinda bu mala el koydum. Ve Rasûlullah ile Ebû Bekr'in kullandigi gibi idare ettim. Sonra ikiniz müstereken bir kelime üzerinde birlesip bana geldiniz. Isiniz toplu olup aranizda niza yoktu. (Sizinle görüstüm. Sonra ayri ayri geldiniz.) Yâ Abbâs, sen bana geldin. Benden kardesinin oglundan isabet eden hisseni istiyordun. (Alî'yi kasdederek:) Bu da esinin babasindan nasîbi-ne düsen hissesini istiyordu. Bunun üzerine ben size: Isterseniz bu hurmaliklari size vereyim. Allah'in ahdi ve andi boynunuza olmak üzere siz bu mali Rasûlullah'in, Ebû Bekr'in ve emirligim zamaninda benim idare ettigimiz gibi idare ediniz. Sayet kabul etmezseniz, artik bana birsey söylemeyiniz! dedim. Bu teklifim üzerine siz de: Peki, bu sartla bize ver! dediniz. Ben de ikinize teslîm ettim. Simdi ey cemâat! Allah adina yemînle sizlere soruyorum: Ben bu mali bu sartla bu ikisine teslîm ettim mi? dedi.
Topluluk:
— Evet, teslîm ettin! dediler.
Sonra Umer Alî ile Abbâs'a döndü de:

— Sizlere de Allah'a yemînle soruyorum: Ben bu mali bu suretle sizlere teslîm ettim mi? dedi.
Onlar da:
— Evet, teslîm ettin! dediler. Umer onlara:
— (Aranizda çikan ihtilâf üzerine) simdi benden bunun hâricinde bir hüküm mü istiyorsunuz? Gök ve Yer kendi izniyle, iradesiyle ayakta duran Allah'a yemîn ederim kî, ben kiyamet kopuncaya kadar bunun hâricinde bir hükümde bulunamam. Eger siz idareden âciz iseniz bana geri veriniz. Ben onu sizin hesabiniza yeterlilikle idare ederim! dedi [46].

6- Bir Bid'atçiyi Barindiran Kimsenin Günâhi Babi

"Bir bid'atçiyi barindiranin günâhi" hadîsini Alî ibn Ebî Tâlib, Peygamber(S)'den olmak üzere rivayet etmistir [47].

37-.....Bize Âsim ibn Süleyman el-Ahvel tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn MâIik(R)'e:
— Rasûlullah (S) Medine'yi harem kildi mi? diye sordum.
Enes:
— Evet. Medine'nin suradan suraya kadar olan sahasi haremdir. Bu hudûdlar arasi sahanin agaci kesilmez. (Bu sahada bid'at çikarilmaz.) Kim burada bir bid'at (dîne aykiri bir is) meydana çikarirsa Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin la'neti onun üzerine olsun! dedi.
Âsim söyle dedi: Bana Mûsâ ibnu Enes haber verdi ki: O "Yâ-hud bir bid'atçiyi barindinrsa" demistir [48]

7- (Kitâb, Sünnet Ve Icmâ'dan Bir Asila Dayanmayan) Re'yin Kötülenmesi Ile (Bu Asillar Üzerine Olmayan) Tecili. Kiyâs Külfeti Ve Mesakkatinin Kötülenmesinin Zikrolunmasi Babi [49]

(Çünkü Yüce Allah söyle buyurdu:)
"Senin için hakkinda bir bilgi hâsil olmayan seyin ; ardina düsme. Çünkü kulak, göz, kalb; bunlarin herbiri <u bundan sorumludur'*[50]

38-.....Bana Abdurrahmân ibn Surayh ve baskasi, el-Esved'den tahdîs etti ki, Urve söyle demistir: Abdullah ibnu Amr bizim yanimiza ugradi, ben ondan isittim, söyle diyordu: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Sübhesiz Allah Taâlâ ilmi siz insanlara ihsan buyurduktan sonra (hafizalarinizdan) zorla söküp almaz. Lâkin ilmi insanlardan, ilim adamlarini bilgileriyle beraber cemiyet içinden çekip alir. Artik geride çok câhil birtakim insanlar kalir. O sirada halk tarafindan bunlara dînî ihtiyâçlar sorulur, onlar da sahsî re'y ve arzûlariyle cevâb verirler de hem halki sapitirlar, hem de kendileri sapar giderler" [51].
Urve söyle dedi: Ben bu hadîsi Peygamber'in zevcesi Âise'ye tahdîs ettim. Sonra Abdullah ibn Amr bu yilin ardindan bir hacc daha yapti. Âise bana:

— Ey kizkardesimin oglu! Abdullah ibn Amr'a git de senin bana ondan geçen sene tahdîs etmis oldugun hadîsi, ondan benim için bir tesbît yap! dedi.
Bunun üzerine ben Abdullah ibn Amr'a gittim de o hadîsi kendisinden sordum. Abdullah ibn Amr da bana o hadîsi daha önceki yil tahdîs ettigi gibi aynen tahdîs etti. Akabinde ben Âise'ye geldim ve bunu kendisine haber verdim. Âise, Abdullah ibn Amr'in, o hadîsten tek bir harfini bile degistirmemis olmasindan hayret etti de:
— Vallahi, Abdullah ibn Amr bu hadîsi saglam ezberlemistir, dedi [52].

39-.....Ben el-A'mes'ten isittim, söyle dedi: Ben Ebû VâiPe:
— Sen Siffîn harbinde hazir bulundun mu? diye sordum. O:
— Evet hazir bulundum. Ben Sehl ibn Huneyn'den söyle derken isittim... dedi.
H Yine bize Mûsâ,ibnu Ismâîl tahdîs etti. Bize Ebû Avâne, el-A'mes'ten tahdîs etti ki, Ebû Vâil söyle demistir:
—Ey insanlar, (bu kital hakkinda) dîniniz aleyhine olan re'yle-rinizi ittihâm ediniz. (Çünkü sizler ictihâd ettiginiz bir ictihâdla Islâm'da dîn kardeslerinizle muharebe yapmaktasiniz.) Yemîn olsun ki, ben Hudeybiye'deki Ebû Cendel gününde kendi nefsimi söyle gördüm: Eger Rasûlullah'in (Ebû Cendel'i sulh maddesine göre müsriklere) geri vermesi emrini reddetmeye muktedir olaydim, muhakkak onu reddedecektim [53]. Biz Allah yolunda kiliçlarimizi henüz omuzlarimizdan indirmemistik. Ebû Cendel'i geri vermeme tesebbüsümüz bizleri muhakkak korkunç bir is içine düsürecekti. Su kadar var ki, kiliçlarimiz bizi su harb isinden baska hayirli bilmekte oldugumuz kolay bir ise götürmüstür.
el-A'mes söyle dedi: Ebû Vâil:
— Ben Siffîn vak'asinda hazir bulundum. O ne kadar çirkin Siffîn idi (yâni orada olan muharebe ne kadar kötü idi)! demistir [54]

8- Peygamber (S) Kendisine Vahy Indirilmeyen Konularda Suâl Soruldugunda "Bilmiyorum" Der Yâhud Kendisine O Konuda Vahy Indirilinceye Kadar, O Soruya Cevâb Vermezdi.
Peygamber:
"Hakikat biz sana Kitâbh -Allah'in sana gösterdigi vech ile- insanlar arasinda hükmetmen için, hakk olarak indirdik..." (en-Nisâ: 105) Kavlinden Dolayi, Re'y Ile De Kiyâs Ile De Söz Söylemezdi Babi

Ibn Mes'ûd da: Peygamber(S)*e ruhtan soruldu da, o konuda âyet indirilinceye kadar sükût etti, demistir [55].

40-.....Ben Câbir ibn Abdillah(R)'tan isittim, söyle diyordu:
Ben hasta oldum. Rasûlullah (S) ile Ebû Bekr yürüyerek Selime ogullari yurdundaki evime, bana hasta ziyaretine geldiler. Onlar bana geldiklerinde ben bayilmis hâldeydim. Rasûlullah abdest aldi da sonra abdest aldigi sudan benim üzerime döktü. Ben bunun üzerine ayil-dim ve:

— Yâ Rasûlallah! -Bazen râvî Sufyân söyle söyledi: Ey Rasûlal-lah!- Ben malimda nasil hükmedeyim, malimda nasil yapayim? diye sordum.

Câbir: Rasûlullah bana en-Nisâ: 11-13. Mîrâs Âyeti ininceye kadar hiçbir cevâb vermedi, dedi [56].

9- Peygamber(S)'In Ümmetinin Erkekleri Ve Kadinlarini Allah'in Kendisine Ögrettigi Seylerden Re'y Ve Temsîl (Yâni Kiyâs) Olmaksizin Dogrudan Dogruya Ögretmesi Babi

41-.....Bize Ebû Avâne, Abdurrahmân ibnu'l-Esbahânî'den;
o da Ebû Salih Zekvân'dan; o da Ebû Saîd(R)'den söyle tahdîs etti: Bir kadin Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Erkekler Sen'in hadîslerini alip gittiler. O hâlde biz kadinlar için de kendiliginden bir gün ayir da, bizler o günde Sana gelelim, Sen de Allah'in Sana ögrettigi seylerden bizlere ögretirsin! dedi.
Rasûlullah (S) onlara:
— "Fulân vefulân günlerde, su ve su mekânlarda toplanin " buyurdu.
Kadinlar o günlerde ve yerlerde toplandilar. Rasûlullah onlarin yanlarina geldi de Allah'in kendisine ögrettigi seylerden kadinlara da ögretti. Sonra Rasûlullah, kadinlara:
— "içinizden hiçbir kadin yoktur ki, çocuklarindan üç tanesini âhirete kendinden önce yollasin da bunlar cehenneme karsi onun için bir perde olmasin!" buyurdu.
Bunun üzerine kadinlardan biri:
— Yâ Rasûlallah! tki tanesi de öyle mi? dedi.
Ebû Saîd: Kadin "îki tane" sözünü iki defa tekrar etti, dedi. Sonra Rasûlullah üç kerre tekrar ederek:
— "Iki tane de, iki tane de, iki tane de öyledir" buyurdu [57].

10- Peygamber(S)'In: "Ümmetimden dâima hakk üzere mukaatele ederek gâlib ve zahir olacak bir taife hiç eksik olmayacaktir" Sözü Babi

Buhârî: Bunlar ilim sahihleridir, dedi [58].

42- Bize Ubeydullah ibn Mûsâ, ismail'den; o da Kays'tan; o da el-Mugîre ibnu Su'be(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ümmetimden bir taife kendilerine Allah'in emri gelinceye (yâni kiyamet kopuncaya) kadar hakk üzerinde birbirine yardim edici olmakta devam edecek ve bunlar (muhalefet edenlerine) dâima gâlib olacaklardir" buyurmustur [59].

43-.....Bize Ibnu Vehb, Yûnus'tan haber verdi ki, tbn Sihâb söyle demistir: Bana Humeyd haber verip söyle dedi: Ben Muâviye ibn Ebî Sufyân(R)'dan isittim, o hutbe yapiyordu, söyle dedi: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Allah Taâlâ her kimin hayrini irâde ederse, ona dîn hususunda (büyük bir) anlayis verir. Ben (verici degil) yalniz aranizda taksim ediciyim. Veren ise Allah 'tir. Bu ümmetin isi, kiyamet kopuncaya -yâhud: Allah 'm emri gelinceye- kadar hep hakk dîn üzerinde dosdogru olmakta devam edecektir" [60].

11- Yüce Allah'in: "... Yâhud sizi birbirine muhalefet eden birçok firkalar yapmaya kaadirdir" (ei-En'âm: 65) Kavli Babi

44-.....Amr ibn Dînâr söyle demistir: Ben Câbir ibn Abdillah(R)'tan isittim, söyle diyordu: Rasûlullah'in üzerine "De ki: O size üstünüzden bir azâb göndermeye kaadirdir" âyeti inince Rasûlul-lah (S):
— "Rabb'im, Senin zâtina siginirim!" dedi.
" Yâhud ayaklarinizin altindan bir azâb göndermeye kaadirdir" fikrasini müteâkib:
— "Rabb'im, Senin zâtina siginirim!" dedi.
Veya sizi birbirinize katip kiminizden kiminin hincim tattirmaya kaadirdir*' cümlesini müteâkib de Rasûlullah (S):
— "Bu iki haslet, yâni birbirine katmak ve azab tattirmak (kökünün kazilmasindan ve Allah azâbiyle intikaam alinmaktan) daha hafiftir -yâhud: daha kolaydir-!" buyurdu [61].

12- Soranin Maksadi Anlamasi Için Bilinen Bir Asili, Beyân Edilen Bir Asila Benzeten Kimseye Allah Bu Ikisinin Hükmünü Beyân Etmistir Babi [62]

45-.....Bana Ibnu Vehb, Yûnus'tan; o da Ibn Sihâb'dan; o da Ebû Seleme ibn Abdirrahmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle tahdîs etti: Çöl halkindan bir A'râbî kisi Rasûlullah'a geldi ve:
— (Yâ Rasûlallah!) Benim kadin siyah bir çocuk dogurdu. Ben bu çocugu reddetmek istiyorum! dedi.
Rasûlullah ona:
— "Senin develerin var mi?" diye sordu. Bedevi:
— Evet vardir, dedi. Rasûlullah:
— "O develerin renkleri nasildir?" diye sordu. Bedevi:
— Kirmizidir! diye cevâb verdi. Rasûlullah:
— "Bunlarin içinde beyazi siyaha çalar boz deve var midir?" dedi.
Bedevî:
— Evet, onlarin içinde boz renkli develer elbette vardir! diye cevâb verdi.
Rasûlullah:
— "Öyleyse bu boz renkler nereden gelmis düsünürsün?" diye sordu.
Bedevî:
— Yâ Rasûlallah! Bu, soyunun bir damaridir, ona çekmistir! dedi.
Rasûlullah (S):
— "Belki bu oglan da eski bir soy köküne çekmistir (yânî ona benzemistir)" buyurdu.
Ebû Hureyre: Rasûlullah o bedevîye, çocugunu kendinden nefyetmek hususunda ruhsat vermedi, demistir [63].

46-.....Bize Ebû Avâne, Ebû Bisr'den; o da Saîd ibn Cubeyr'den; o da Ibn Abbâs(R)'tan söyle

tahdîs etti: Bir kadin Peygamber(S)'e geldi de:
— Annem hacc yapmayi nezretmisti, hacc edemeden evvel Öldü. Simdi ben onun adina hacc yapabilir miyim? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Evet, ananin yerine vekâleten hacc etmelisin! Bana ne düsündügünü söyle: Eger onun üzerinde bir kula borcu olsaydi, sen ananin bu borcunu öder miydin?" diye sordu.
Kadin:
— Evet öderdim, dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah, onun sahsinda:
— "Allah'in hakki olan borcu da ödeyiniz! Sübheyok ki, Allah hakki ödenmeye baskalarindan daha ziyâde lâyiktir!" buyurdu [64]

13- Kaadilarin Yüce Allah'in Indirdikleri Ile Hüküm Vermeleri Için Ictihâd Edip Çalismalari Yolunda Gelen Seyler Babi

Çünkü Allah'in su kavli vardir:
"Kim Allah'in indirdigi hükümler ile hükmetmezse, onlar zâlimlerin tâ kendileridirler!*9 (el-Mâide: 45) [65]
Ve Peygamber(S)*in hikmet sahibini, hikmetiyle hükmettigi ve hikmetini insanlara kendi tarafindan bir mesakkat, bir söz külfeti yüklemeyerek ögrettigi zaman övmüs olmasi; Halîfelerin -Allah'in indirdikleri hususunda- müsavere etmeleri ve ilim ehline sormalari (hakkinda gelen seyler babi).

47-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Iki hasletten baskasina hased olmaz. Bunlardan biri Allah'in kendisine mal verip de bunu hakk yolunda tüketmeye muktedir kildigi kimse, digeri de A ilah 'in kendisine hikmet verdigi ve o da bu hikmette hükmetmekte ve onu baskalarina ögretmekte olan kimsedir" [66].

48-.....Bize Hisâm, babasi Urve ibnu *z-Zubeyr'den tahdîs etti ki, el-Mugîre ibn Su'be söyle demistir: Umer ibnu'l-Hattâb (R) gebe kadinin karninin vurulmasi sebebiyle ceninini ölü olarak düsürmesinin hükmünü sordu da:
— Hanginiz Peygamber(S)'den bu konuda birsey isitti? dedi. Ben:
— O konuda ben isittim, dedim. Umer:
— Isittigin sey nedir? diye sordu. Ben:
— Ben Peygamber(S)'den isittim: "Ceninin düsürülmesinde, ce-nînin diyeti köleyâhud câriye gurresidir (yânî bir diyetin yirmide biridir)" buyuruyordu, dedim.
Bunun üzerine Umer bana:
— Bu söyledigin hadîs hususunda bana bir çikis yeri, bir delîl getirmedikçe ayrilma! dedi.
Ben hemen yanindan çiktim ve akabinde Muhammed ibn Mes-leme'yi buldum ve onu Umer'e getirdim. O da benimle beraber Peygamberin "Ceninin diyeti hakkinda bir köle yâhud bir cariyenin gurresi vardir" buyururken isittigine sehâdet eyledi.

Abdurrahmân ibnu Ebi'z-Zinâd, babasi Abdullah ibnZekvân'-dan; o da Urve'den; o da el-Mugîre'den olmak üzere bu hadîsi rivayette Hisâm ibn Urve'ye mutâbaat etmistir [67].

14- Peygamber(S)'In: "Muhakkak sizler kendinizden önce gelen milletlerin yoluna uyup gideceksiniz" Kavli Bâbi

49-.....Bize Ibnu Ebî Zi'b, el-Makburî'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S):
— "Benim ümmetim kendisinden evvelki ümmetlerin yolunu karis karis, arsin arsin alip ta'kîb etmedikçe kiyamet kopmaz" buyurdu.
Sahâbîler tarafindan:
— Yâ Rasûlullah (yollarina gidilen) Fars ve Rûm gibi milletler
midir? diye soruldu. Rasûlullah da:
— "Onlardan baska insanlardan kim var?" diye cevâb verdi.

50-.....Bize Yemen'den Ebû Umer es-San'ânî, Zeyd ibn Eslem'den; o da Atâ ibn Yesâr'dan; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)*den tah-dîs etti ki, Peygamber (S):
— "Muhakkak sizler, sizden önceki ümmetlerin yolunca karis karis, arsin arsin uyup gideceksiniz. Hattâ onlar bir keler deligine girmis olsalar bile (siz de o daracik yere girecek) onlara tâbi' olacaksiniz" buyurdu.
Biz:
— Yâ Rasûlallah! Bu ümmetler Yahûdîler'Ie Hnstîyanlar mi? diye sorduk.
Rasûlullah:
— "Onlardan baska kim olacak?" buyurdu [68].

15- Insanlari Dalâlete Da'vet Eden Yâhud Kötü Bir Çigir Açan Kimsenin Günâhi Babi [69]

Çünkü Yüce Allah'in su kavli vardir:
"Çünkü onlar kiyamet gününde kendilerinin günâh yüklerini kamilen tasidiktan baska saptirdiklari bilgisiz kimselerin veballerinden bir kismini da yükleneceklerdir..." (el-Nahl: 25) [70].

51-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Âdem ogullarindan herhangibir nefs zulüm ile Öl-dürülürse, muhakkak ilk Âdem oglu Kaabil üzerine onun günâhindan bir pay ayirihr -Humeydî dedi ki: Bazen râvî Süleyman ibn Uyeyne: "Onun kanindan" seklinde söylemistir-. Çünkü Âdem 'in o oglu, bu öldürme cinayetini ilk evvel âdet ve yol yapan kimsedir" [71].

16- Peygamberin Zikrettigi Ve Ilim Ehlinin Ittifakina Tesvîk Eyledigi Seyler, Iki Harem Ahâlîsinin; Mekke Ve Medine'deki Sahâbîlerin Üzerinde Ittifak Ettikleri Seyler, Medine'de Peygamber'in Hazir Bulundugu Yerler, Muhacirlerin Ve Ensâr'in Hazir Bulunduklari Yerler,

Peygamber'in Namaz Kildirdigi Yerler Ile Peygamber'in Minberi Ve Kabri Babi [72]

52-.....Bize Mâlik, Muhammed ibnu'l-Munkedir'den; o da Câbir ibn Abdillah es-Sulemî(R)'den söyle tahdîs etti: Bir bedevî, Ra-sûlullah(S)'a Islâm üzere bey'at etti. Ardindan bu bedevîye Medîne'de atesli bir hastalik isabet etti. Bunun üzerine o bedevî Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasülallah! Benim bey'atimi boz! dedi.
Rasûlullah bu teklîfi kabul etmedi. Sonra bedevî yine gelip:
— Yâ Rasülallah, benim bey'atimi boz, dedi.
Rasûlullah yine kabul etmedi. Sonra bedevî yine gelip:
— Yâ Rasülallah, benim bey'atimi boz, dedi.
Rasûlullah yine kabul etmedi. Sonra bedevî yine gelip:
— Benim bey'atimi boz, dedi.
Rasûlullah yine kabul etmedi. Bunun üzerine ardindan o bedevî Medîne'den çikip gitti. Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Medine sehri ancak demirci körügü gibidir, kirini disari atar, temizini de süzüp tasviye eder" buyurdu [73].

53-..... Abdullah ibn Abbâs (R) tahdîs edip söyle demistir:
Umer ibnu'l-Hattâb (R) 23 yilinda son haccini yaptigi zaman ben Mi-nâ'da Abdurrahmân ibn Avf'in yaninda birtakim kimselere Kur'ân okutuyordum. Abdurrahmân ibn Avf bana söyle dedi: Bugün ben Umer'in yaninda idim. Eger sen de Emîru'l-Mü'rninîn'ûi yaninda hazir bulunsaydin (elbette acâib birseye sâhid olurdun)! Onun yanina bir adam geldi:
— Ey Müzminlerin Emîri, haberin olsun; Fulân kimse: "Eger Mü'minlerin Emîri Umer ölürse, ben elbette Fulân kimseye bey'at ederim!" diyordu, dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Vallahi bu aksam halkin karsisina dikilip bir hutbe yapacagim da milletin mukadderatim gasbetmek isteyen bu adamlari ortaya koyarak, bunlarin tesvîlâtindan halki sakindiracagim! dedi.
Ben:
— Ey Müzminlerin Emîri, böyle yapma! Çünkü bu hacc mevsimi sirasinda insanlarin câhilleri ve rezîlleri toplanirlar ve senin meclisin üzerine gâlib olurlar. Ben onlarin senin konusmani yerli yerine koyamiyacaklarindan ve onu, her nakledip tasiyicinin sür'atle ve düsüncesizce bir yerlere uçuracagindan (ve bir ihtilâle sebeb olacagindan) korkarim. Onun için sen sabret, nihayet Medine'ye, hicret yurdu ve sünnet yordu olan Medine'ye var ve orada Muhacir ve Ensâr'dan olan Rasûlullah'in sahâbîleri ile bulusur toplanirsin. Onlar senin konusmani iyi muhafaza ederler ve onu gerekli yerine indirirler, dedim.
Bunun üzerine Umer:
— Vallahi Medine'de ilk duracagim makaamda elbette dikilip bu konusmayi yapacagim! dedi.
Ibn Abbâs rivayetine devamla söyle dedi: Medine'ye geldigimizde (cumua günü günes meyledince Umer geldi, minbere oturdu, müezzin susunca ayaga kalkti, Allah'a hamd ve senadan sonra) söyle dedi:
— Sübhesiz Allah, Muhammed'i hakk peygamber olarak gönderdi ve O'na Kitâb'i indirdi.

O'naindirilen seyler içinde Recm Âyeti de vardi! [74].

54-.....Bize Hammâd ibn Zeyd, Eyyûb'dan tahdîs etti ki, Muhammed ibn Sîrîn söyle demistir: Biz Ebû Hureyre(R)*nin yaninda idik. Ebû Hureyre'nin üzerinde misk denilen kirmizi çamur boyasiyle boyanmis ketenden iki elbise vardi. Bu sirada sümkürdü de:
— Bah bah! Ebû Hureyre keten elbise içinde sümkürüyor! Ye-mîn olsun bir vakitler ben kendimi su hâlde görmüsümdür: Ben Ra-sûlullah(S)'in minberi ile Âise'nin hücresi arasinda bayilmis olarak yere düserdim de biri gelir, ayagini boynum üzerine kor ve beni deli olmus zannederdi; hâlbuki bende hiçbir delilik yoktu, bende açliktan baska birsey yoktu, dedi [75].

55-.....BizeSufyân es-Sevrî haber verdi ki, Abdurrahmân ibn Abis söyle demistir: tbn Abbâs(R)'a:
— Sen Peygamber'in beraberinde bayram namazgahinda hazir bulundun mu? diye soruldu.
îbn Abbâs su cevâbi verdi:
— Evet, bulundum. O'na olan yakinligim olmasa idi, küçüklügümden dolayi orada hazir bulunamayacaktim. Peygamber (S), Ke-sîr ibnu's-Salt (ibn Ma'dikerb el-Kindî)*in evinin hizasindaki sütunun yanina geldi. Orada bayram namazini kildirdi. Sonra hutbe yapti. -Ne bir ezan ve ne bir ikaamet zikretti-. Sonra Peygamber (kadinlar tarafina gelip onlara) sadaka vermelerini emretti. Bunun üzerine°ka-dmlar kulaklarina ve bogazlarindaki zînetlerine isaret etmeye basladilar. Peygamber, Bilâl'e emretti de Bilâl kadinlarin yanina vardi, kadinlar zînetlerini. onun elbisesi içine attilar. Sonra Bilâl, Peygam-ber'in yanina döndü [76].

56-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Abdullah ibn Dinar'dan; o da Ibn Umer(R)'den: Peygamber (S) Küba'ya bazen yürüyerek, bazen binerek gelir idi, diye tahdîs etti [77].

57-.....Bize Ebû Usâme, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den tahdîs etti ki, Âise (R) Abdullah ibnu'z-Zubeyr'e:
— Ben öldügüm zaman beni kadin arkadaslarimin beraberinde Bakî* Mezarhgi'na göm. Sakin beni içinde iki sahâbîsiyle birlikte gömülü oldugu benim hücremde Peygamber'in yanina gömmeyesin! Çünkü ben (diger kadinlarindan ayri, Peygamber ve iki sahâbîsinin yaninda gömülü olmakla) tezkiye ediüp övülmemi istemiyorum, dedi.
Ve Hisâm'dan; o da babasi Urve'den gelen rivayette, Umer ibnu'l-Hattâb yaralaninca, Âise'ye haber gönderdi de:
— Bana iki arkadasimin yanina gömülmeme müsâade et! dedi. Âise de:
— Evet vallahi, diye müsâade etti. Urvetu'bnu'z-Zubeyr söyle dedi: Sahâbîlerden herhangibiri Âise'den Peygamber ve iki sahâbîsiyle beraber gömülmesini istedigi zaman, Âise:
— Hayir vallahi, ben ebeden onlarin yanina herhangibir kimsenin gömülmesini tercih etmem, diye cevâb vermistir [78].

58-.....îbn Sihâb söyle dedi: Bana Enes ibn Mâlik (R) söyle haber verdi: Rasûlullah (S) ikindi

namazini küdirirdi da (namazdan sonra) Avâlî'ye gider ve oraya varirdi da, günes hâlâ yüksek bulunurdu.
el-Leys ibn Sa'd, Yûnus'tan: AvâlTnin uzakligi dört mil yâhud üç mildir, dedigini ziyâde etmistir [79].

59-.....Bize el-Kaasim ibn Mâlik tahdîs etti ki, el-Cuayd söyle demistir: Ben es-Sâib ibn Yezîd'den isittim: Peygamber (S) zamaninda sâ' ölçegi, bugünkü müdd'ümüz ölçüsüyle bir müdd ile üçte bir müdd mikdân idi. Sâ' ölçegi Umer ibn Abdilazîz zamaninda artirildi, diyordu [80].

60-.....Enes ibn Mâlik (R): Rasûlullah (S) Medîneliler'i kasdederek: "Allah'im, bunlarin mikyâl ölçeklerinde bereket ihsan et. Onlarin sâ' ve müdd ölçeklerine de bereket ver!" diye duâ buyurdu, demistir [81].

61-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe, Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)'den söyle tahdîs etti: Yahudiler, Peygamber(S)'in yanina birbiri ile evli iken zina etmis bir adamla bir kadin getirdiler. Peygamber o zinâci-larin taslanmalarini emretti de, onlar Mescid'in yaninda cenazelerin konuldugu yerin yakininda taslandilar [82].

62-.....Bana Mâlik, Muttalib'in âzâdhsi Amr'dan; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle tahdîs etti. Rasûlullah (S) Uhud Dagi kendisine görününce: "Su Uhud'dur. O bizi sever, biz de onu severiz. Allah 'im! Sübhesiz îbrâhîm Peygamber Mekke'yi harem kildi. Ben de Medine'nin su iki kara taslik arasindaki sahasini harem kiliyorum" buyurdu.
Uhud hakkindaki bu hadîsi Peygamber(S)'den rivayet etmekte Sehl ibn Sa'd da Enes ibn Mâlik'e mutâbaat etti [83].

63-.....Bana Ebû Hazim tahdîs etti ki, Sehl ibn Sa'd (R): Peygamber Mescidi'nin kibleye yakin olan duvari ile minberi arasinda davar geçecek kadar açiklik vardi, demistir [84].

64-.....Ebû Hureyre (R): Rasûlullah (S): "Evimle minberim arasindaki saha, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de (bana bahsedilen) havzimin üzerindedir" buyurdu, demistir [85].

65-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) atlar arasinda kosu yarisi yaptirdi. Evvelâ idmana çekilmis, zayiflatilmis atlar saliverildi. Bu kosunun uzakligi Hayfâ ile Veda Tepesi*-ne kadardi. Bir de zayiflatilmamis atlar saliverildi. Bu kosunun uzunlugu Veda Tepesi ile Zurayk ogullari Mescidi'ne kadardi.
Abdullah ibn Umer de yaris yapan binicilerin içinde idi [86].

66-..;.... Bize îsâ ibn Yûnus, Ibnu Idrîs ve îbnu Ebî Ganiyye; her üçü de Ebû Hayyân'dan; o da es-Sa'bî'den haber verdiler ki, Ibn Umer (R): Ben Umer ibnu'1-Hattâb'dan Peygamberdin minberi üzerinde isittim, demistir [87].

67-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana es-Sâib ibn Yezîd haber verdi ki, kendisi Usmân ibn Affân(R)'i Peygamber(S)*in minberi üzerinde hutbe yaparken isitmistir [88].

68-.....Âise (R): Benimle Rasûlullah'in cenabetten yikanmamiz için su (içinde elbise ve diger seyler yikanan) "Mirken" denilen legen konulurdu da biz yikanirken beraberce onun içinden suyu elimizle almaya baslardik, demistir [89].

69-.....Bize Âsim el-Ahvel tahdîs etti ki, Enes ibn Mâlik (R): Peygamber (S) Ensâr ile Kureys'ten olan Muhacirler arasinda Medine'deki benim evimde birbirlerine yardim etmek üzere muahede yapti. Ve yine Peygamber (S) -Kur'ân hafizlarini öldüren- Suleym ogullan'ndan bâzi kabileler aleyhine bir ay rükû'dan sonra kunût yapip duâ etti, demistir [90].

70-.....Bize Bureyd tahdîs etti ki, Ebû Burde söyle demistir:
Ben Medine'ye geldim. Beni Abdullah ibn Selâm kavusup karsiladi da bana:
— Haydi benim evime yürü de sana RasûluIUûYin içinden su içmis oldugu bir kadehle su içireyim ve sen de Peygamber'in namaz kildigi bir mescid için de namaz kilarsin, dedi.
Bunun üzerine ben onunla beraber gittim. Evinde bana sevîk içirdi ve hurma yedirdi. Ben de onun mescidinde namaz kildim! [91]

71-.....Bana Ikrime, tbn Abbâs'tan tahdîs etti ki, ona da îbn Umer tahdîs edip söyle demistir: Bana Peygamber (S) tahdîs edip söyle buyurdu: "Bu gece bana Rabb'im tarafindan bir gelen geldi de Aktk Vâdîsi'nde iken bana:
— Bu mübarek vâdîde namaz kil ve 'Umretun ve haccun' diye söyle! buyurdu".
Ve Hârûn ibn îsmâîl söyle dedi: Bana Alî ibnu'l-Mubârek kendi rivayetinde "Umretun fî haccetin{= Hacc içinde umre)" seklinde tahdîs etti [92].

72-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Abdullah ibn Dinar'dan; o da Ibn UmerCRJ'den söyle tahdîs etti: Peygamber (S- Mekke'den iki merhale uzaktaki) Kann mevkiini Necd ahâlîsi için, (Mekke'den alti merhale uzakta ve Râbig yakinindaki) el-Cuhfe'yi Sâm ahâlîsi için, (Me-dîne'den alti mil uzaktaki en uzak mîkaat olan) Zu'1-Huleyfe'yi de Medine ahâlîsi için mîkaat ta'yîn etmistir.
Ibn Umer dedi ki: Ben bunu Peygamber'den isittim. Ve bana ulasti ki, Peygamber, Yemen ahâlîsi için de Mekke'ye iki merhaledeki Yelem mevkiini mîkaat ta'yîn etmistir.
Ibn Umer'in yaninda Irak zikredildi de; Ibn Umer: O vakit Irak yoktu (yânî o zaman Irak ahâlîsi müslümân degildi), demistir.

73-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe tahdîs etti. Bana Salim ibn Abdillah, babasi Ibn Umer(R)*den söyle tahdîs etti: Peygamber(S)'e -Veda Hacci'nda- Zu'1-Huleyfe'deki gece sonu istirahati içinde iken ru'yâda gösterildi ve kendisine: "Sübhesiz ki sen mübarek bir Bathâ vâ-dîsindesin" denildi [93].

17- Yüce Allah'in: Isten hiçbirsey sana âid degildi (Âlu Imrân: 128) Kavli Babi

74-.....Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den; o da Sâlim'den haber verdi ki, babasi Ibn Umer (R) Peygamber(S)'den isitmistir. Peygamber (yaralanip disi kirilinca) sabah namazinin son rek'atinde basini rukû*-dan kaldirip: "Rabbena ve leke'l-hamd" der, bunun ardindan da:
— "Allah'im, fulâna ve fulâna la'net eyle!" derdi.
Bunun üzerine Azîz ve Celîl Allah: "(Kullarin) isinden hiçbirsey sana âid degildir. Allah ya onlarin tevbesini kabul eder, yâhud onlari, kendileri zâlimler olduklari için azâblandinr" (Âlu Imrân: 128) âyetini indirdi [94].

18- Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi:

"... Insanin cedeli ise her seyden fazladir" (el-Kehf: 54).

"Kitâb ehli olanlarla en güzel olandan baska bir surette mücâdele etmeyin" (el-Ankebût: 46) [95].

75-.....ez-Zuhrî'den (o, söyle demistir): Bana Alî ibnu Hüseyin haber verdi, ona da babasi Hüseyin ibn Alî (R) haber verdi; ona da babasi Alî ibn Ebî Tâlib (R) haber verip söyle demistir: Rasûlul-lah (S) bir gece kendisine ve Rasûlullah'in kizi FâUma aleyha's-selâma ziyaret için geldi de, bu ikisine hitaben:
— "Sizler namaz kilmaz misiniz?" buyurdu. (Bu sorusu ile teheccüd kilmayi tesvik ediyordu.)
Alî dedi ki: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Nefislerimiz ancak Allah'in elindedir. Bizi uyandirmak istedigi zaman uyandirir! dedim.
Alî O'na bunu söyledigi zaman Rasülullah geri döndü ve Alî'ye hiçbir cevâb vermedi. Sonra Rasûlullah dönüp giderken Alî O'ndan, dizini vurarak:
—"Bazen insan ne kadar da çok cidalci oluyor!** (ei-Kehf: 54) âyetini söylemekte oldugunu isitmistir [96].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Sana geceleyin gelen "Tâ-rik"tir. (Isigi ile karanliklari deldigi için) "en-Necmu9s-sâkibu" (et-Tânk: 3) denilir. "et-Tânk(= Yildiz)*'; "es-Sâkib(= Ziya saçan)"dir. Ates yakacak kimseye emir fiili olarak "Eskib nârake(= Atesini zi-yâlandir)" denilir [97].

76-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Biz mescidde bulundugumuz sirada Rajsûlullah (S) bizim yanimiza çikti da: — "Haydin Yahûdîler'in yurduna yürüyün!" buyurdu.
Bizler O'nun beraberinde yola çiktik, nihayet Yahûdîler'in, içinde âlimlerinin Tevrat okuduklari

Beytu'I-Midrâs'a vardik. Peygamber ayakta dikilip onlara nida ederek:
— "Ey Yahudi toplulugu! tslâm Dtni'ne girin ki, selâmette olunuz!" buyurdu.
Bunun üzerine Yahudiler:
— Sen elçiligini teblîg ettin yâ Eba'l-Kaasim! dediler (ve O'na itaate yanasmadilar).
Râvî dedi ki: Rasûlullah onlara:
— "Ben ancak bunu, yâni 'Islâm'a girin, selâmette olun' tebH-gimin gerçeklesmesini istiyorum" dedi.
Yahudiler yine:
— Sen risâletini teblîg ettin yâ Eba'l-Kaasim! dediler. Rasûlullah onlara tekrar:
— "Ben ancak bunu; 'Islâm'a girin, selâmette olun' tebligimin gerçeklesmesini istiyorum" buyurdu.
Sonra Rasûlullah bu sözünü üçüncü defa onlara söyledi de ardindan söyle buyurdu:
— "Biliniz ki, Arz ancak Allah'a ve Rasûlü'ne âiddir. Ben sizleri bu arazîden çikarmak istiyorum. Bunun için sizden her kim kendi malindan tasiyamiyacagi birseyi olursa onu satsin. Yoksa iyi biliniz ki, Arz ancak Allah*a ve Rasûlü'ne âiddir*' [98].

19- Yüce Allah'in: "Böylece sizi vasat bir ümmet yapmisizdir, (hakikate) sâhidler olasiniz, bu Rasûl de sizin üzerinize tam bir sâhid olsun diye..," (el-Bakara: 143) Kavli Ile Peygamber(S)'In Ilim Ehli Toplulugu Olan Cemâatten Ayrilmamayi Emretmesi Babi

77-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kiyamet gününde Nûh Peygamber getirilir de ona:
— Teblig ettin mi? diye sorulur. Nûh da:
— Evet teblig ettim yâ Rabbi der. Bunun ardindan Nuh'un ümmetine:
— Nûh size teblig etti mi? diye sorulur. Onlar da:
— Bizi âhiret azabindan korkutan bir nezir gelmedi, derler. Soran da Nûh 'a:
— Senin sâhidlerin kimdir? der. Nûh da:
— Muhammed ve Ümmeti'dir, der.
Bunun üzerine sizler getirilecek ve Nuh'un teblig ettigine sehâ-det edeceksiniz".
Râvî dedi ki: Bundan sonra Rasûlullah su âyeti okudu: "Böylece sizi vasat (âdil) bir ümmet yapmisizdir, insanlara karsi (hakk) sâ-hidler olasiniz, bu Rasül de sizin üzerinize tam bir sâhid olsun diye..." [99]
Ca'fer ibn Avn'dan da: Bize el-A'mes, Ebû Salih'ten; o da Ebû Saîd el-Hudrî'den; o da Peygamber(S)'den olmak üzere bu geçen hadîsi tahdîs etti.

20- Bâb: Âmil (Veya Âlim) Yâhud Hâkim Çalisip Ictihâd Ettigi Zaman (Muhalefet Kasdetmeksizin) Ilimsiz Olarak Rasûlullah'in Serîatine Aykiri Bir Hatâ Yaparsa, Onun Bu Hükmü Reddedilir (Onunla Amel Edilmez)

Çünkü Peygamber(S)'in:
"Her kim bizim isimizin üzerinde olmadigi bir is yaparsa, o reddedilmistir" kavli vardir [100].

78-.....Saîd ibnu'l-Müseyyeb söyle tahdîs ediyordu: Ona Ebû Saîd el-Hudrî ile Ebû Hureyre (R) söyle tahdîs etmislerdir. Rasûlullah (S) Ensâr'dan Adiyy ogullari'nin kardesi olan (Savâd ibn Gaziy-ye ismindeki bir) kimseyi Hayber üzerine harâc âmili ta'yîn edip gönderdi. Sonra bu zât Hayber'den Cenîb (denilen en iyi cins) hurma ile geldi. Rasûlullah ona:
— "Hayber'in bütün hurmalari böyle midir?" diye sordu.
O sahâbî:
— Hayir vallahi, hepsi böyle degildir yâ Rasûlallah! Biz bu iyi hurmadan bîr sâ'mi (âdî hurmanin) iki sâ'i karsiliginda satin- aliriz, dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Böyle yapmayin! Lâkin misli mukaabiîiyle mislini satin aliniz. Yâhud bu âdî hurmayi para ile satiniz da onun parasiyle su iyi hurmadan satin aliniz. Tartilan hersey böyledir*' buyurdu (yânî tar-tisina mukaabil tartilir, hiçbir fazlalik olmaksizin satilip alinir) [101].

21- Hâkim Hükmünde Ictihâd Ettigi Zaman Isabet Etse Yâhud Hatâ Da Yapsa Ücret Alacagi Babi

79-.....Bana Yezîd ibnu Abdillah ibni'1-Hâd, Muhammed ibn ibrahim ibni'l-Hâris'ten; o da Busr ibnu Saîd'den; o da Amr ibnu'l-Âs'in kölesi Ebû Kays'tan tahdîs etti ki, Amr ibnu'1-Âs (R), Rasûlul-lah(S)'tan söyle buyururken isitmistir: "Bir hâkim hükmedecegi zaman ictihâd eder, yânî hakki arayip hükmeder de sonra bu hükümde isabet ederse, o hâkime iki ecir vardir (hakki aramak ve isabet etmek sevâblan). Eger hâkim hükmedecegi zaman hakki ictihâd edip arar, fakat sonunda hatâ ederse, bu hâkime de bir ecir vardir (hakikati arama sevabi vardir)" [102].
Yezîd ibnu Abdillah söyle dedi: Ben bu hadîsi Ebû Bekr ibnu Amr ibn Hazm'a tahdîs ettim. O da bana: Bu hadîsi bana böylece Ebû Usâme ibnu Abdirrahmân, Ebû Hureyre'den tahdîs etti, dedi. Abdulazîz ibnu'l-Muttalib de Abdullah ibn Ebî Bekr'den; o da Ebû Seleme'den; o da Peygamber(S)*den olmak üzere bunun benzerini söyledi [103].

22- "Peygamberin Hükümleri Insanlar Için Gizli Degil, Meydanda Olurdu. Sahâbîlerin Bâzisi Ise Peygamber'in Hazir Bulundugu Yerlerde Hazir Bulunamaz Ve Islâm Islerinin Kararlastigi Yerlerden Baska Yerlerde Bulunurlardi" Diyen Kimse Üzerine Hüccet Babi [104]

80-.....Ibn Cureyc söyle demistir: Bana Atâ ibn Ebî Rebâh tahdîs etti. Ubeyd ibnu Umeyr söyle dedi: Ebû Mûsâ (R) Umer'in yanma girmek için izin istemisti. Ebû Mûsâ Umer'i (o sirada müslü-mânlann isleriyle) mesgul bulmustu da geri dönmüstü. Umer mesguliyetten kurtulunca Ebû Musa'yi kasdederek:
— Ben Abdullah ibn Kays'in sesini isitmedim mi? Ona, yanima girmeye izin veriniz! dedi.
Akabinde Ebû Mûsâ çagirildi. Umer:
— Bu yaptigin ise (yânî disarida beklemeyip hemen geri dönmeye) seni sevkeden nedir? diye

sordu.
Ebû Mûsâ da:
— Biz (izin verilmeyince kapidan) böyle dönmekle emrolunduk,
dedi.
Umer:
— Sen ya bu söyledigin sey üzerine bana beyyine getir yâhud da ben sana bu sebeble muhakkak bir ceza yaparim! dedi.
Bunun üzerine Ebû Mûsâ Ensâr'dan olusan bir meclise gitti, onlardan buna sâhidlik edecek kimse istedi. Oradaki topluluk:
— Bu mes'ele hakkinda ancak en küçüklerimiz bile sehâdet eder, dediler.
Akabinde Ebû Saîd el-Hudrî kalkti gitti de Umer'e hitaben:
— Bize izin istedigimizde izin verilmezse böyle hemen dönmekle emrolunduk, dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Peygamber(S)'in emrinden olan bu is bana gizli kalmis, çarsilarda ticâret için alisveris etmek beni mesgul edip alikoydu, dedi [105].

81-.....ez-Zuhrî tahdîs etti ki, kendisi el-A'rec'den söyle derken isitmistir: Bana Ebû Hureyre (R) haber verip söyle dedi: Sizler: "Ebû Hureyre, Rasûlullah üzerine çok hadîs rivayet ediyor" diye id-dia ediyorsunuz. Allah mev'iddir -yânî kiyamet günü sizin inkârda yâhud benim çogaltmakta hakk üzere oldugum meydana çikacaktir-. Ben Suffa ehlinin miskinlerinden fakir bir kimse idim. Karnimin doymasi karsiliginda Rasûlullah'tan hiç ayrilmazdim. Muhacirler çarsilarda alisveris etmekle mesgul bulunurlar, Ensâr da mallari, topraklan üzerindeki islerinde çalismalariyle mesgul bulunurlardi. Ben bir gün Rasûlullah'tan suna sâhid oldum. Rasûlullah:
— "Her kim ben sözümü bitirinceye kadar ridâsim yayar, sonra onu yumarsa, benden isitmis oldugu hiçbir seyi asla unutmayacaktir'* buyurdu.
Bunun üzerine ben üzerimde bulunan bir bürdeyi yaydim. Ra-sûlullah'i hakk ile gönderen Allah adina yemîn ediyorum ki, bundan sonra ben kendisinden isittigim hiçbir seyi unutmadim [106].

23- Peygamber(S)'Den, Huzurunda Yapilan Veya Muttali' Oldugu Birseyi Inkâr Etmemesini Hüccet Gören Kimse Babi

Bu inkâr etmemenin hüccetligi, Rasûlullah'tan baskasindan olmaz [107].

82-.....Muhammed ibnu'l-Munkedir söyle demistir: Ben Câbir ibn Abdillah(R)*i Îbnu's-Sayyâd'in Deccâl olduguna Allah adina yemîn ederken gördüm. Ona:
— (Ey Câbir!) Sen Allah adiyle bu hususta nasil yemîn edersin? dedim.
Oda:
— Umer ibnu'l-Hattâb'i, bunun DeccâTligina Peygamber(S)'in huzurunda yemîn ederken isittim. Hâlbuki Peygamber (S), Umer'in bu yemînini reddetmedi, dedi [108].

24- Delillerle Bilinecek Hükümler Ile Delâletin Ma'nâsinin Nasil Oldugu Ve Bunun (Peygamber Tarafindan) Tefsiri Babi [109]

Ve Peygamber (S), atlarin ve digerlerinin islerini haber vermistir. Bundan sonra kendisine eseklerin durumu soruldugunda, soranlara Yüce Allah'in:
"Iste kim zerre agirliginca bir hayir yapiyorsa onu görecek, kim de zerre agirliginca sen yapiyorsa onu görecek" (ez-ZUzâl: 7-8) kavlini delâlet etti.
Yine Peygamberce: Kelerin eti yenilir mi? diye soruldu da O: "Ben onu yemiyorum ve haram da kilmiyorum"
buyurdu. Peygamber'in sofrasinda keler yenildi de Ibn Abbâs bununla kelerin haram olmadigini istidlal etti [110].

83-.....Bana Mâlik, Zeyd ibn Eslem'den; o da Ebû Salih es- Semmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur:
— "At irki üç sinif insan için olur; Bir kimse için ecirdir, bir kimse için (fakirlik ve ihtiyâcina) perdedir; bir kimse üzerinde ise vebaldir. A t kendisi için hayir olan kimseye gelince, o Öyle bir adamdir ki, atini Allah yolunda (cihâd için) baglamistir. Ve atini da (yânî bagladigi ipini) bol otlu genis bir sahada veya çayirlikta uzatmistir. Bu bol otlu sahadan veya çayirliktan atin bu uzun ipinde iken yedigi her ot, at sahibi için birer hasenedir. Hele bir de atin ipi kopsa da sahlanarak bir veya iki mil sevinç ile kossa, yerde tirnaklarinin biraktigi izleri ve onun gübreleri de sahibi için haseneler olur. Bir de hayvan (bu arada) bir nehre ugrayip da ondan su içerse -sahibi sulamak istememis olsa bile- bu su da sahibi için haseneler olur. Binâenaleyh cihâd maksadiyle baglanan bu gaza ati, sahibi için büyük bir sevâbdir.
Bir kimse de atini (onunla kazanmak), insanlardan müstagni olmak, iffetini korumak için baglar da sonra o kimse gerek hayvanlarinin üzerindeki Allah hakkini, gerek arkalarina takatinden fazla yüklememeyi unutmazsa, bu at da o kimse için (fakirlige karsi) bir perdedir.
Bir kimse de atini ögünmek için, gösteris için baglarsa, bu hayvan da onun için büyük bir günâhtir".
RasûIullah(S)'a merkeblerin hükmünden (yânî onlardan zekât ve sâir vergiler olup olmadigi) soruldu. Rasûlullahi
— "Allah Taâlâ bana onlar hakkinda her hükmü toplayici bir vecize olan su âyetten baska bir nass indirmedi: Iste kim zerre agirliginca bir hayir yapiyorsa onu görecek, kim de zerre agirliginca serr yapiyorsa onu görecek" (ez-ziizâi: 7-8) âyetlerini okudu [111].

84-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Mansûr ibn Safiyye'den; o da annesi Safiyye bintu Seybe ibn Usmân ibn Ebî Talha'dan; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, bir kadin, Peygamber(S)'e suâl sormustur [112].

85-.....Bize Mansûr ibn Abdirrahmân ibn Seybe tahdîs etti.
Bana annem Safiyye bintu Seybe, Âise(R)'den söyle tahdîs etti: Bir kadin Peygamber(S)'e hayizdan

sonra nasil yikanacagini sordu. Peygamber de (nasil yikanacagini ta'rîf etti de sonra) ona:
— "Miske bulanmis pamuklu parçasi alirsin ve onunla yikanir temizlenirsin" buyurdu.
Kadin:
— Onunla nasil temizlenip abdest alayim yâ Rasûlallah? diye tekrar sorunca, Peygamber:
— "(Subhânallah!) Temizlen iste!" buyurdu.
Bunun üzerine ben Rasûlullah'in kasdetmekte oldugu seyi anladim da kadini tutup kendime dogru çektim ve ona ögrettim, dedi [113].

86-.....Bize Ebû Avâne, Ebû Bisr'den; o da Saîd ibn Cubeyr'den; o da Ibn Abbâs(R)*tan söyle tahdîs etti: Ümmü Hafîd bintu'I-Hâris ibn Hazn -ki Ibn Abbâs'in teyzesidir- bir kerre Peygamber(S)'e bir mikdâr tereyagi, kes ve birkaç tane keler hediye etmisti. Peygamber onlarin getirilmesini istedi de onun sofrasi üzerinde bunlar yenildi. Fakat Peygamber (yag ile kesten yedi de) kelerleri tiksinmis gibi birakti. Eger kelerler haram olsaydi, Peygamber'in sofrasi üzerinde yenilmezdi ve Peygamber onlarin yenilmesini emretmezdi, demistir [114].

87-.....Bize tbnu Vehb, tahdîs etti. Bana Yünus,Ibn Sihâb'dan haber verdi. Bana Atâ ibn Ebî Rebâh haber verdi ki, Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: Peygamber (S):
— "Her kim sarmisak, sogan yemis bulunursa bizden -yâhud: Mescidimizden- uzak durup evinde otursun" buyurdu.
-Yine ayni sened ile rivayet etti:- Peygamber'in huzuruna, içinde taze sebzeler bulunan yuvarlak bir kap getirildi. -Abdullah ibn Vehb: "Bedr" sözü ile tabak kasdediyor, dedi.- Rasûlullah onda sevilmeyen bir koku duydu. O tabagin içinde ne oldugunu sordu. Kendisine onun içindeki sebzelerin ne oldugu haber verildi. Bunun üzerine sa-hâbîlerine:
— "Bunu (fulân kimseye) götürünüz!" buyurdu.
Onlar da bu tencereyi yaninda bulunan bir sahâbîye götürdüler. O sahâbî de Peygamber'in böyle yaptigini görünce onu yemek istemedi. Bunun üzerine:
— "Sen bundan ye! Çünkü ben senin münâcât etmediklerinle münâcât ederim" buyurdu [115].
Ibn Ufeyr, Ibnu Vehb'den: "Içinde yesil sebzeler bulunan bir tencere" seklinde söyledi.
el-Leys ibn Sa'd ile Ebû Safvân, Yûnus'tan "el-Kidr" kissasini zikretmediler. Ben bunun ez-Zuhrî'nin kavlinden mi, yâhud bu hadîsin lafzindan olarak mi rivayet edildigini bilmiyorum [116].

88-.....Ibrâhîmibn Sa'd söyle demistir: Bana Muhammed ibn Cubeyr haber verdi: Ona da babasi Cubeyr ibn Mut'im (R) söyle haber vermistir: Ensâr'dan bir kadin Rasûlullah(S)'a geldi de O'nunla (verecegi) birsey hakkinda konusmustu. Rasûlullah da o kadina (dönerken) birsey emretmisti. Bunun üzerine kadin:
— Yâ Rasûlallah! Ben gelir de Seni bulamazsam ne dersin? dedi. Rasûlullah:
— "Sayet beni bulamazsan Ebû Bekr'e git" buyurdu.
el-Humeydî, Ibrahim ibn Sa'd'dan rivayetinde: Kadin "Eger Seni bulamazsam" sözüyle, Rasûlullah'in ölümünü kasdeder gibiydi, fikrasini ziyâde etmistir [117].

25- Peygamber(S)'In "Kitâb Ehline (Serîatle Ilgili) Herhangi Birsey Sormayiniz*' Kavli Babi [118]

Ve Ebû'i-Yemân söyle dedi:
Bize Suayb haber verdi ki, ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Humeyd ibn Abdirrahmân haber verdi; kendisi
Muâviye'den isitmistir. Muâviye, halifeliginde hacc ettigi zaman Medine'de tahdîs ediyordu. Ve bu arada
Ka'bu'l-Ahbâr'i zikretti de söyle dedi:
Muhakkak bu Ka'b, Kitâb ehlinden Islâm'a girip de eski kitâblardan hadîs tahdîs etmekte olan bu muhaddislerin en dogru söyleyenidir. Yine muhakkak ki, bununla beraber biz onun eski kitâblardan nakletmekte oldugu haberlerinde, KaVin bazen hatâ edip yalan yanlis seyler söylemekte oldugunu da Ka'b aleyhine t ere ü be etmekteyizdir [119].

89-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ehli kitâb (olan Yahûdîler) Tevrat'i Ibrânîce metni ile okurlar, Arab diliyle de onu müs-lümânlara tefsîr ederlerdi. Bu hususta Rasûlullah (S) sahâbîlerine: — "Siz kitâb ehlinin sözlerini tasdik de, tekzîb de etmeyin. Ancak 'Söyle deyin: Biz Allah ya, bize indirilene, tbrâhîm % IsmâîVe, Ishâk % Ya 'kûb 'a ve torunlarina indirilenlere; Mûsâ 'ya, îsâ 'ya verilenlere ve bütün peygamberlere Rabb yleri katindan verilenlere imân ettik. Onlardan hiçbirini digerinden ayirdetmeyiz. Biz Allah 'a testim
Olmuslariz1" <el-Bakara: 136) [120].

90-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle demistir: Sizler kitâb ehli olanlara serîatten herhangi birseyi nasil soruyorsunuz? Hâlbuki Rasûlullah (S) üzerine indirilmis olan Kitâb'iniz, kitâblarin en yenisi-dir. Sizler onu hâlis olarak ve içine baska hiçbirsey karismamis oldugu hâlde okumaktasiniz. Bu Kur'ân sizlere, ehli kitâb olanlarin Allah'in kitabini tebdil edip degistirdiklerini ve Kitâb'i kendi elleriyle yazdiklarini ve bununla az bir bahâyi satin almalari için "Bu Allah katindandir" dediklerini sizlere söylemistir. Dikkat edin! Size gelmis olan ilim, sizleri onlara suâl sormaktan nehyetmektedir. Vallahi biz onlardan hiçbir kimseyi size indirilmis olan kitâbdan size suâl sorar görmüs degiliz! [121]

26- Ser'î Hükümlere- Muhalefet Etmenin Keraheti (Yânî Çirkinligi) Babi [122]

91-.....Cundeb ibn Abdillah el-Becelî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Kur'ân üzerinde kalbleriniz ülfet edip birlestigi müddetçe Kur'ân'i okuyunuz. Kur'ân üzerinde ihtilâf ettiginiz zaman da artik kalkip ondan dagiliniz" buyurdu [123].
Ebû Abdillah el-Buhârî: Râvî Abdurrahmân ibn Mehdî, bu hadîsi Sellâm ibn Ebî Mutî'den isitmistir, dedi.

92-.....Bize Ebû Imrân el-Cevnî, Cundeb ibn Abdillah(R)'tan tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Kur'ân üzerinde kalbleriniz birlestigi müddetçe Kur'ân okuyunuz. Kur'ân hakkinda ihtilâf ettiginiz zaman da artik kalkiniz" buyurmustur [124].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Ve Yead ibn Hârûn, Hârûn ibn Mûsâ el-Esdî el-A'ver'den söyledi. O da: Bize Ebû îmrân el-Cevnî, Cundeb'den; o da Peygamber(S)'den tahdîs etti, dedi [125].

93-.....Bize Hisâm ibn Yûsuf, Ma'mer ibn Râsid'den; o da ez-Zuhrî'den; o da Ubeydullah ibn Abdillah'tan haber verdi ki, îbn Ab-bâs (R) söyle demistir: Peygamber(S)'in vefati yaklastigi zaman, evde içlerinde Umer ibnu'l-Hattâb'in da bulundugu birtakim adamlar varken, Rasûlullah (S):
— "Gelin size, ondan sonra hiç sapmayacaginiz bir yazi (bir vasiyetname) yazayim" buyurdu.
Umer:
— Peygamberdin hastaligi agirlasti. Yaninizda Kur'ân vardir. Bize Allah'in Kitabi yeter, dedi.
Bunun üzerine evdeki sahâbîler ihtilâf ettiler ve münâkasa edip çekistiler. Onlardan kimi: "Yazacak birsey yaklastirin da Rasûlullah sizler için ondan sonra sapitmayacaginiz bir yazi yazsin" diyor; kimi de Umer'in dedigi sözü söylüyordu. Nihayet onlar Peygamberin yaninda gürültüyü ve ihtilâfi çogalttiklari zaman, Peygamber onlara:
— "Yanimdan kalkin (benim yanimda çekisme lâyik olmaz)/" buyurdu.
Râvî Ubeydullah ibn Abdillah söyle dedi: Ibn Abbâs bu hadîsin
sonunda:
— Âh! Ne büyük musibettir o musibet ki, gürültü etmeleri ve ihtilâf eylemeleri yüzünden o musibet, Rasûlullah ile sahâbîler için yazmak istedigi bu yazi arasina perde oldu! Dedi [126].

27- Peygamber(S)'In (Mübâhligi Siyak Delâleti Yâhud Hâl Karinesi Yâhud Delîl Getirmekle) Bilinen Seyleri Haram Kilmaya Karsi Nehyi Oldugu Babi

Peygamber'in emri de böyledir. Veda Hacci'nda sahâbîlerine: "(Umre niyetiyle) ihramdan çikiniz ve kadinlardan da nasibinizi aliniz" buyurdugu zamanki kavli gibi.
Câbir ibn Abdillah:
Peygamber onlara kadinlarla cinsî münâsebet yapmalarini vâcib kilmadi, lâkin onlara ihramdan çiktiklarinda kadinlari da halâl kildi, demistir [127].
Ve ÜmmÜ Atiyye de: Biz kadinlar cenaze ardindan gitmekten nehyolunduk, fakat bu bize vâcib kilinmadi, demistir [128].

94...... Bize îbn Cureyc tahdîs edip söyle dedi: Bana Atâ ibn Ebî Rebâh haber verip söyle dedi: Ben yaninda bulunan birçok insanlar içinde iken Câbir ibn Abdillah(R)'tan söyle dedigini isittim: Biz Rasûlullah(S)'m sahâbîleri yalniz ve hâlis olarak, beraberinde umre olmayarak hacc niyetiyle ihrama girdik.
Atâ dedi ki: Câbir söyle dedi: Peygamber, zu'1-hiccenin dördüncü sabahinda (Mekke'ye) geldi. Biz

de oraya geldigimiz zaman, Peygamber bizlere ihramdan çikmamizi emretti ve:
— "ihramlarinizdan çikiniz ve kadinlarinizdan da nasîbleniniz" buyurdu.
Atâ dedi ki: Câbir söyle dedi: Fakat Peygamber onlara kadinlarla cinsî münâsebet etmeleri hususunda kesin emir vermedi. Lâkin kadinlari erkekler için halâl kildi. "Bizimle arafe günü arasinda ancak bes gün kaldigi hâlde kadinlarimizla cinsî münâsebet yapmamizi ve neticede zekerlerimiz menî damlatarak Arafat'a çikmamizi emrediyor!" diye söylendigimiz Peygambere ulasti.
Atâ: "Câbir isaret eder ve elini hareket ettirip söyle diye gösterirdi" demistir.
Bunun üzerine Rasûlullah ayaga kalkti da söyle buyurdu:
— "Kat't olarak biliniz ki, ben sizin Allah'a en takvâlmiz, en sâdikiniz, en itâatlinizim. Eger yanimda kurbânim olmasaydi sizin ihramdan çikisiniz gibi ben de muhakkak ihramdan çikacaktim. Hacc aylarinda umrenin cevazi simdi oldugu gibi ihrama girerken de bana zahir olsaydi, ben beraberimde kurban sevketmezdim. Onun için artik sizler ihramdan çikiniz!" buyurdu.
Bunun üzerine bizler ihramdan çikip Peygamber'i dinledik ve itaat ettik [129].

95-.....Bana Abdullah ibnu'UMugaffel el-Muzenî (R) tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Aksam namazindan önce (de iki rek'at) namaz kiliniz" buyurdu.
Üçüncü defasinda insanlarin bunu terkedilmez bir yol edinmelerini istemeyerek: "Bu, isteyen içindir" buyurdu [130].

28- Yüce Allah'in: "Onlarin isleri dâima aralarinda müsavere iledir" (es-Sûrâ: 38); "Is hususunda onlarla müsavere et... Bir kerre de azmettin mi, Allah'a güvenip dayan..." (Âlu Imrân: 159) Kavilleri Babi

Sübhesiz birsey üzerine müsavere, azmetmeden ve maksad iyice açiga çikmadan öncedir.
Çünkü Yüce Allah'in:
"Bir ise azmettigin zaman artik Allah'a güvenip dayan" kavli, buna delildir. Rasûlullah müsavereden sonra bir ise kesin karar verip azmettiginde, hiçbir beser için Allah'in ve Rasûlü'nün önüne geçmek olmaz.
Peygamber (S) Uhud günü için sehirde ikaamet etmek ve düsmana karsi çikmak hususlarinda sahâbîleri ile müsavere etti de, sahâbîleri O'na disari çikmak görüsünü ileri sürdüler. Bunun üzerine Peygamber, zirhini giyip harbe çikmaya azmedince, sahâbîler kendisine: Sehir içinde kal! dediler. Fakat Peygamber kesin karar ve azimden sonra onlarin söylediklerine meyletmedi ve:
"Zirhim, silâhini giyen bir peygambere, Allah kendisiyle düsmanlari arasinda hükmünü verinceye kadar silâhlarini indirip koymasi yakismaz" buyurdu [131].
Iftira ehli Aise'ye zina iftirasi attiklarinda, Peygamber (S) o konuda Alî ve Usâme ile müsavere etti ve bunlardan söyledikleri sözlerini isitti (fakat bu söyledikleri sözlerin hepsiyle amel etmedi). Nihayet o konuda Âise'nin berâetinin delili olan Kur'ân âyeti indi de, bunun üzerine Peygamber, iftira atanlara deynekleme cezasi uyguladi. Alî ve Usâme tarafdârlarimn çekismelerine bakmadi, [132]

fakat Allah'in kendisine emrettigi hükümle hükmetti .
Peygamber'den sonra sahâbî, tabiî ve onlarin ardindan gelen bütün imamlar da mübâh isler hususunda onlarin en kolaylarim almak için ilim ehlinden emîn kimselerle istisare ediyorlardi. Kitâb yâhud sünnet hükmü açikça belirttigi zaman, artik onlar Peygamber'e uyarak baska seye gitmezlerdi.
Ebû Bekr de zekâti men* edip vermek istemeyenlerle harb etmek görüsünde oldugunda, Umer ona:
—Sen bunlara karsi nasil harb açarsin? Rasûlullah (S) "Ben insanlarla Lâ ilahe illellah deyinceye kadar
harb etmekle emrolundum. Onlar Lâ ilahe ille'llah dedikleri zaman, benden kanlarini ve mallarini korumus olurlar. Ancak (insan öldürmek, agir suç islemek gibi) hakklar karsiliginda korunmazlar" buyurmustur, dedi. Ebû Bekr de ona:
— Vallahi ben Rasûlullah'in bir yere getirip topladigi
Islâm düstûrlari arasinda ayirma yapan kimselerle muhakkak harb ederim! Dedi [133].
Sonra bunun ardindan Umer, Ebû Bekr'e tâbi' oldu.
Ebû Bekr de onun müsaveresine dönüp bakmadi.
Çünkü kendisinin yaninda namazla zekât arasini ayiran kimseler ile dîni ve hükümlerini degistirip tebdil etmek isteyen kimseler hakkinda Rasûlullah'in hükmü vardi.
Peygamber (S):
"Her kim dinini degistirip tebdil ederse, onu öldürünüz!*' buyurmustur [134].
Yaslilar yâhud gençlerden olan bütün âlimler Umer'in danisma arkadaslari idiler ve zâten Umer de Aziz ve Celîl olan Allah'in Kitabi yaninda çok durucu idi [135].

96-..... Ibn Sihâb'dan (söyle demistir): Bana Urve, Ibnu'l- Müseyyeb, Alkame ibn Vakkaas ve Ubeydullah, Âise(R)'den tahdîs ettiler, Âise, iftira ehlinin kendisi hakkinda dediklerini dedikleri za-man söyle demistir: Rasûlullah (S) o sabah Alî ibn Ebî Tâlib ile Usâ-me ibn Zeyd'i yanina çagirdi. Vahy gecikince ehli ile ayrilmasi hususunda onlara görüslerini sorup istisare ediyordu. Usâme Ehli Beyt için nefsinde bilip gönlünde besledigi muhabbeti ve ehlinin berâetini Ra-sûlullah'a tavsiye ve isaret etti.
Alî ibn Ebî Tâlib'e gelince, o:
— Yâ Rasûlallah, Allah Sana dünyâyi dâr etmemistir. Âise'den baska kadin çoktur. Bununla beraber Âise'nin cariyesi Berîre'ye de sor. O dogrusunu Sana söyler, demisti.
Bunun üzerine Rasûlullah, Berîre'yi çagirip:
— "Ey Berire, Âise'de sana sübhe veren herhangibir hâl gördün mü?" diye sordu.
Berîre de:
— Hayir yâ Rasûlallah, görmedim. Ben ondan hatâ, ayip olarak meydana gelmis sundan büyük bir is görmedim: Âise küçük yasta taze bir kadindi. Hamur yogururken uyur kalirdi da evin besi koyunu gelir hamuru yerdi! demis.
Bunun üzerine Rasûlullah o günü minber üstünde durup söyle buyurdu:
— "Ey müslümânlar toplulugu! Ehlim hakkinda bana ezasi ulasan bir adamdan dolayi bana kim yardim eder de benim o kimseyi kinamami hakli görür? Vallahi ben ehlim hakkinda hayirdan baska

birsey bilmis degilim*' dedi ve Âise'nin berâetini zikretti...

Ve Ebû Usâme Hammâd ibn Usâme, Hisâm ibn Urve'den bu hadîsi rivayet etti H [136].

97-.....Bize Yahya ibn Ebî Zekeriyyâ el-Gassânî, Hisâm'dan; o da babasi Ur ve'den; o da Âise(R)'den söyle tahdîs etti: Rasûlullah (S) insanlara bir hutbe yapti, Allah'a hamd ve sena eyledi de: "Kendileri üzerine asla bir kötülük bilmedigim ehlime sövmekte olan bir topluluk hakkinda bana ne isaret edersiniz?'* dedi...
Ve Urve ibnu'z-Zübeyr'den: O söyle demistir: Âise'ye iftira ehlinin söyledigi is haber verilince, Âise:
— Yâ Rasûlallah! Ebeveynimin evine gitmek üzere bana izin verir misin? dedi.
Rasûlullah da kendisine izin verdi ve Âise'nin beraberinde hizmetçi bir köleyi de gönderdi. Bu sirada Ensâr'dan bir zât (Ibn tshâk ve Hâkim'de Ebû Eyyûb Hâlid, bunu söyleyenlerden taaccüb ederek):
— Subhâneke! Seni tenzîh ederiz! Bu iftirayi konusmak bizlere yakismaz. Seni tenzîh ederiz! Bu büyük bir iftiradir! Dedi [137].

Kastallânî söyle demistir: "Bu, ftisâm Kitâbi'mn sonudur, 916 yilinin 16 rebîul-evvelinde tamam oldu. Müellif Buhâri Fikh'ro asillari olan mes'eleleri bitirince Kelâmin asillari olan mes'elelere ve onunla Ilgili seylere basladi. Ve bununla kitâb bitiyor. Evlâ olan, Kelâm'm asillarim öne geçirmek idi. Çünkü bu asildir, esâstir, her-sey onun Özerine kurulmustur. Lâkin Buhârî terakki babindan ola-rak kitabim en serefli olanla bitirmek Istemistir" (/rsddu's-Sârf, X, 344)
Biz de bunu 21 agustos 1984/24 zul-ka'de 1404te ikindiye yakin tamamlamis olduk. Yüce Allah tamâmini muvaffak kilmasi niyâ-ziylel (Mehmed Sofuoglu)

---

[1] el-î'tisâm: Birseye el ile yapisip tutmak ve tehlikeden korunmak ma'nâsinadir. Buhârî bu unvani: "Hepiniz toptan Allah 'in ipine sanlin; parçalanip ayrilmayin...'" (Âlu Imrân: 103) âyetinden almistir. Âyetteki "Habl=îp" ile murâd, istiare yoluyla Kitâb ile Sünnet'tir. Allah'in ismine muzâf olmasi da bu istiarenin karînesidir. Bu istiarenin toplayici ciheti ve edebî münâsebeti her ikisinin de maksada ermege sebeb olmasidir ki, Kitâb ve Sünnet hayir ve saadete, ip de birtakim medenî ihtiyâçlari telâfiye sebeb olur. Kitâb ile maksad Kur'ân'dir. Sünnet ile murâd da Rasûlullah'in sözlerinden, isledigi islerinden, baskalari tarafindan islenip de Peygamber'in men' etmedigi hâl ve hareketlerinden bize ulasan hadîslerdir.
Kitâb ve Sünnet, Islâm Ümmeti'nin hidâyet ve saadet vesîlesi oldugu için Rasûlullah bey'at alirken ilk sart olarak Kitâb ve Sünnet'te gelen emirleri dinlemek ve bu yolda itaat etmek sartini öne sürerdi.
"Hablu'llah" Allah Taâlâ'ya ulasmaya sebeb olan delil ve vâsita demektir ki, Kur'ân, tâat, cemâat, ihlâs, Islâm, abdullah, emrullah diye rivayetlerle tef-sîr edilmistir ve hepsi birbirine yakindir. Ebû Saîd'den gelen bir hadîste Rasûlullah: "Gökten Arz'a indirilmis olan Allah'in ipi, Allah'in Kitabi'dir..." buyurmustur.

[2] Bu basligin ardindan bu hadîsin zikrinin sebebi, bundaki âyetin Muhammed Ümmeti'nin Kitâb ve Sünnet ile kurtulacagina delâlet etmekte olmasidir. Çünkü Allah Taâlâ onlara bu âyetle dînlerini kemâle erdirme, ni'metini tamamlama ve kendilerine Islâm Dîni verip ondan hosnûd olmasi ni'metini ihsan eylemistir. Bunun bir rivayeti îmân Kitâbi'nda da geçmisti (Aynî).

[3] Hadîsin basliga uygunlugu "Bu Kitâb, Allah'in kendi Rasûlü'ne hidâyet etmis oldugu Kitâb'dir" sözündedir. Bunun bir rivayeti Ahkâm Kitabi, "Yerine bir halef ta'yîn etme bâbi"nda da geçmisti.

[4] Peygamber'in bu mübarek duasinin kabul edildigi gün gibi meydandadir. "Habru'l-Ümmet", "Tercemânu'l-Kur'ân", ve "Sultânu'l-Müfessirîn" gibi ulu Iakablarla sahâbîler ve tabiîler arasinda söhret kazanan ibn Abbâs'in ilminin çoklugu, hakîkaten Peygamber'in çok açik mu'cizelerinden biridir denilmeye lâyiktir.
Bunun bir rivayeti Ilim Kitabi, "Peygamber'in: 'YâAllah, ona Kitâb 'i ögret!' kavli bâbi"nda geçmisti. (c.I, bâb: 18)

[5] Yânî Allah sizin bununla kiriginizi bütünlemis, sürünmekten kaldirip dogrultmustur. Basliga uygunlugu,, Allah'in kullarini Islâm Dîni ve Peygamberi ile zengin kilmasi yönündendir ki bu da dîne ve Rasûlü'ne siki yapismaktan ibarettir.
Bâzi nüshalarda su ziyâde vardir: Ebû Abdillah: Burada "Yugnîkum = Sizi zengin kildi" seklinde vâki' olmustur. Hâlbuki bu ancak "Sizi kaldirip yükseltmistir" seklindedir. Bu, î'tisâm Kitâbi'nm aslindan bakilir, demistir.
Fethu't-Bârî'de bu konuda söyle dedi: Musannif, el-Edebu'l-Müfred kitabini ayrica tasnif ettigi gibi, I'tisâm Kitâbi'ni da ayrica tasnîf etti ve onda bu bâbdaki sartiyla lâyik

olanlari yazdi. Sonra bu lafzi kendi yaninda olan lafza aykiri ve onun dogru oldugunu görünce, o asla dönülmesini havale etti... (Kas-tallânî).
Bu hadîsin bir rivayeti Fiten'de, "Bir kavmin yaninda birsey söyleyip de sonra onun yanindan çiktiginda bunun aksini söyledigi zaman bâbi"nda geçmisti.

[6]
Basliga uygunlugu "Allah'in sünneti ve Rasûlü'nün sünneti üzere" sözlerinde-dir. Yânî Allah'in sünneti ve Rasûlü'nün sünneti üzere olan kimse bu ikisine tutunup, bunlarla kurtulmustur. Bunun bir rivayeti Ahkâm Kitabi sonlarinda "Imâma nasil bey'at edilir bâbi"nda geçmisti.

[7]
Cevâmi'u'I-kelim: Az lafiz ile çok ma'nâ ihtiva eden vecizelere denir. Hadîsteki cevâmi'u'l-kelim Ile murâd, Kur'ân'i Kerîm'dir ki, her âyeti, her cümlesi böyle câmiali ve çok ma'nâh sözler olarak Peygamberimiz tarafindan teblig edilmistir. Hadîslerde de cevâmi'u'l-kelim olanlar bir haylî çoktur...

[8]
Basliga uygunlugu "Bana ihsan olunan en büyük mu'cize, Allah'in bana vahyettigi Kur'ân 'dir" sözünden alinir. Kur'ân mu'cizesi dünyâ durdukça Allah'in koruma taahhüdü ile bakî olup asla yok olmayacak bir mu'cizesidir. Çünkü Allah: "Kur'ân'i biz indirdik biz; onun koruyuculari da sübhesiz ki biziz!" (el-Hicr: 9) buyurdu. Diger peygamberlerin mu'cizeleri ise, zamanlarinin geçmesiyle son bulmus yâhud ancak haberleri bakî kalmistir...
Bunun bir rivayeti Kur'ân'in Faziletleri Kitâbi'nda da geçmisti.

[9]
Çünkü Allah kullarina, Peygamberine uymayi ve O'nun sünnetine uymayi emretmis ve söyle buyurmustur: "Allah ve Rasûlü'ne îmân edin..." (en-Nisâ: 135) "O'na îmân edenler, O'na ta'zîm edenler, O'na yardim edenler" (el-A'râf: 157) ve "O'nun emrine muhalefet edenler sakinsinlar" (en-Nûr: 63).

[10]
Bu âyette dînde baskanlik isteme ve ragbet etmeye delâlet vardir.

[11]
ibn Avn'in bu haberini Muhammed ibn Nasr el-Mervezî, Kitâbu's-Sünne'de senediyle rivayet etmistir.

[12]
Basliga uygunluk "Rasûlullah ile Ebû Bekr kendilerine uyulacak iki kimsedirler" sözünden alinir.

[13]
Hadîsin basliga uygunlugu son fikrasidir. Bunun uzun birer rivayeti Rikaak ve Fiten'de de geçmisti

[14]
Basliga uygunluk "Yolun en güzeli Muhammed'in yoludur" sözündedir. Çünkü "Hedy", yol ve serîat demektir ki, o da Peygamber'in sünnetlerindendir.
Bunun bir rivayeti Edeb Kitâbi'nda da geçti.

[15]
Bunda Sünnet'e, Allah'in Kitabi denildigine isaret vardir. Çünkü Sünnet, Allah'in vahyi ve takdiridir. Yüce Allah: "O hevâdan konusmaz. Onun konusmasi ancak kendisine yapilan vahiydir" (en-Necm: 3) buyurmustur.

[16]
Basliga uygunlugu "Her kim bana itaat ederse... "sözünden alinir. Çünkü O'na itaat eden kimse, O'nun sünnetiyle amel eder (Aynî).
Takdir: Her kim bana itaat eder, Kitâb ve Sünnet'e tutunursa, cennete girer; kendi hevâsina uyan, dogru olandan ayagi kayan ve dosdogru yoldan sapan kimse de cehenneme girer... demektir (Kastallânî).

[17]
Basliga uygunlugu "Her kim Muhammed'e itaat ederse, Allah'a itaat etmis olur" sözünden alinir. Çünkü Muhammed'e itaat eden, O'nun sünnetiyle amel eder... (Aynî).
Bu hadîsin ma'nâsi en belîg bir mürekkeb tesbîh ile teblig buyurulmustur...
Hadîsteki meleklerin mürekkeb tesbîhlerini tahlîl edince, su mürekkeb tesbihleri içine aldigini görürüz:
a. Allah Taâlâ'nin âlemlere rahmet olarak gönderdigi Muhammed (S) dügün gibi kutsal bir cem'iyetin da'vetçisine, .
b. Allah Taâlâ'nin mü'min kullari için hazirladigi cennet, yânî teskîl edilen aile için hazirlanan yeni bir aile ocagina;
c. Cennetin çesit çesit nfmetleri, dügün asi gibi en nefis bir ziyafet yemegine;
d. Kitâb ve Sünnet'e uyan mü'minler, dügün da'vetine icabet edip giden ve orada sevinç içinde saadete erenlere, Kitâb ve Sünnet'ten çekinenler de dügün asindan mahrum olup ziyan içinde kalanlara benzetilmistir...
Yüce Allah biz kullarim da Hâtemu'l-Enbiyâ'nm da'vet ettigi Kitâb ve Sünnet'e uyan, cennet ve Cemâl'ine nâiliyetle mes'ûd ve bahtiyar olan mü'minler camiasina katsin, âmîn!

[18]
Bu mutâbaati Tirmizî, buradaki senedle Câbir'den: Bir gün bizim yanimiza Peygamber (S) çikti da: "Ben kendimi ru'yâda söyle gördüm: Cibril basucumda, Mîkâîi ayak ucumda idi..." lafziyle rivayet etmistir. Buhârî bu mutâbaati hadîsin merfû'lugunu açikça belirttigi için zikretmistir.

[19]
Basliga uygunlugu "Dosdogru yola giriniz" sözündedir. Çünkü dosdogru yola girmek, Rasûlullah'in sünnetlerine uymaktir. Ibn Abbâs, "Sübhesiz ki, bu benim dosdogru yolumdur. O hâlde ona uyun. Aykiri yollara tâbi' olmayin. Sonra sizi onun yolundan ayirir..." (el-En'âm: 153) kavli hakkinda: Allah mü'min kullarina cemâat olmayi emretti ve onlari ihtilâftan ve ayriliktan nehyetti, demistir (Kastallânî).

[20]
Basliga uygunlugu "Kavminden bir taife ona itaat etti" sözünden alinir. Çünkü Peygamber'e itaat, O'nun sünnetine uymaktir. Bu hadîste de bir haylî mü-rekkeb tesbihler vardir.
Bunun bir rivayeti Rikaak'ta, "Ma'siyetlerden vazgeçmek bâbi"nda geçmisti.

[21]
Basliga uygunlugu "Vallahi her kim namazla zekât arasim ayirirsa, ben muhakkak bu zümre ile harb ederim..." sözünden alinir. Çünkü bu ikisini ayiranlar, Peygamber'in sünnetine uymaktan disari çikmislardir. Bu hadîsin bir rivayeti Zekât Kitâbi'nin evvelinde geçmis, bâzi açiklamalar orada verilmisti... "Ancak Islâm hakki müstesnadir" fikrasi: Bu sehâdeti söyleyen kimsenin kani heder, mali mübâh olmaz, mali ve cani korunur, su kadar var ki nefis öldürme, namazi red, zekâti men' gibi ser'î haklarda bunlarin geregi olan cezalar uygulanir, demektir.

[22]
Basliga uygunlugu "Umer, zâten Allah'in Kitabi huzurunda çok durmayi âdet edinen bir kimse idi" sözlerinden alinir. Çünkü Allah'in Kitabi yaninda duran kimse, Rasûlullah'in sünnetlerine uyan kimse olur. Allah'in Kitabi yaninda durmak, onun içindeki hükümlerle amel etmekten ibarettir. Bunun bir rivayeti Tef-sîr'de, el-A'râf: 199 âyetinde geçmisti (Aynî)

[23]
Bunun birer rivayeti Ilim ve Günes Tutulmasi Kitâblan'nda geçti. Buradaki basliga uygunlugu "O, Muhammed'dir. O bize beyyineler, deliller getirdi, biz de O'nun da'veüne icabet ettik..." sözl erindedir. Çünkü icabet edip îmân eyleyen kimse, O'nun sünnetine iktidâ edip uyan kimsedir (Kastallânî).

[24]
Nevevî söyle demistir: Bu, câmiali sözlerden ve Islâm'in kaaideleri ve düstûrla-nndandir. Buna pekçok hükümler girer. Meselâ bir rüknü yâhud sartindan âciz olan için namazdan gücü yettigi kadarini getirir... Abdestte de böyle, avreti örtmekte de böyledir...
Basliga uygunlugu, hadîsin mavnasindan alinir. Çünkü O'nun nehyettikle-rinden çekinen ve emrettiklerini emir kabul eden kimse, O'nun sünnetine uyan kimsedir (Aynî, Kastallânî).

[25]
Bu âyetin inme sebebi olarak zikredilen seyler tefsirlerde sayilmistir: Hakk Dîni, II, 1819-1822.

[26]
Bu hadîsi Müslim, Peygamber'in Faziletleri'nde rivayet etmistir. Müslim Ter,, VII, 233 "2358".
Müslümanlarin üzerine sorusu ile bir darlik ve zarar yapan kimsenin büyük günahli olmasi ne kadar büyük bir suçtur
[27]
Basliga uygunlugu Peygamber'in cemâatin yaptigi israrli hareketi reddeder mâhiyetteki konusmasidir. O da Peygamber'in mescid içinde cemâatle gece namazi kilmalari hususunda kendilerine izin vermedigi, tekellüf ve zorlama nev'inden yaptiklari hareketten hoslanmamasidir.
Farzlarin mescidlerde cemâatle edasi, dînin seâirini izhâr içindir. Nafilelerin evlerde kilinmasi ise riyadan uzak olmasindandir. Nafilelerin evlerde kilin-masindaki fazilete dâir birçok hadîsler vardir.
Bu hadîsin birkaç rivayeti Namaz Kitabi, "Gece namazi bâbi"nda geçmisti.
[28]
Buhârî'nin Ezan Kitâbi'nin sonunda Enes ibn Mâlik'ten olan diger rivayetinde "Sonra bana sorunuz" demeyi çogaltinca, Umer iki dizi üstüne gelerek: Allah'in Rabb'imiz olduguna, Islâm'in dînimiz olduguna, Muhammed'in peygamber olduguna razi olduk yâ Rasûlallah! dedi. Bunun üzerine öfkesi gidip sükût buyurdu", sözleriyle hadîs son buluyor.
Bunun bir rivayeti ilim Kitabi "Mev'izada öfkelenme bâbi"nda da geçmisti.
[29]
Bu hadîsin bâzi rivayetleri Namaz, Dualar ve daha baska yerlerde geçmisti. Muâviye tarafindan o sirada Küfe Emîri bulunan el-Mugîre de cevâb olarak bu mektubu yazmisti. Buhârî'nin diger rivayetinde "Mektûbetin = Farz yazilmis namaz" kaydi bulundugundan, bunu parantez içinde isaret ettik. Yine Buhâri rivayetlerinin birinde "tzâ selleme = Selâm verdigi zaman" kaydi oldugundan, bu tehlîl ve duanin yeri, Selâm'dan sonra oldugu açikça anlasilir.
[30]
Bu hadîsi burada böyle kisaltilmis olarak getirdi. Bunu Ebû Nuaym el-Mustahrac'mda Süleyman ibn Harb'dan su lafizla getirmistir: Enes: Biz Umer'in yaninda idik. Üzerinde sirtindan dört yamasi olan bir gömlek vardi. "Fâkiha-ten ve ebben" (Abese: 31) âyetini okudu da: Bu "Fâkihe" meyvedir, biz bunu bilmisizdir. Fakat "Ebb" nedir? dedi. Sonra: Birak, biz tekellüften nehyolun-duk, demistir. Abd ibn Humeyd'in Süleyman ibn Harb'den rivayetinde ise Umer: "Ebb" nedir? dedikten sonra: Ey Umer'in anasinin oglu! îste bu tekellüftür; senin "Ebb"'mnt oldugunu bilmemende üzerine birsey yoktur, demistir... (Kas-tallânî; Hakk Dîni, VII, 5586).
[31]
Buhârî bunu burada iki senedle getirdi: Biri Ebû'l-Yemân'dan, digeri Mahmûd ibn Geylân'dan. Buradaki sevki Ma'mer'in lafzi üzeredir. Bunun bir rivayeti Namaz Kitabi, "ögle namazinin vakti bâbi"nda geçmisti. Onun lafzi da Su-ayb'in lafzi üzere idi. Umer'in bu son derece belîg ve câmiah sözü Rasûlullah'm sünnetine en mükemmel sekilde uymayi ifâde etmekte oldugu için buradaki basliga tam bir delîl teskîl etmistir.
[32]
Bunun birer rivayeti el-Mâide: 101. âyetinin tefsirinde ve Rikaak'ta geçmisti.
[33]
Hadîsteki "Allah'i kim yaratmistir" sözü, en çirkin seytân tel kinlerin dendir. Kâinati yaratan Allah Taâlâ'nm bir yaratma eseri olmasi aklen de, naklen de muhaldir; ulûhiyet siarina aykiridir. Bunun gibi seytâni vesveselere kapilan)a\m-serim Eûzu billahi mine's-seytânVr-racîm diye o vesveseyi def etmesi tavsiye edilmistir. Müslim'deki rivayette "Âmentu billahi ve rusûlihi(= Ben Allah'a ve rasûllerine îmân ettim) desin" seklinde gelmistir. Bunun bir rivayeti Tevhîd Ki-tâbi'nda da gelecektir.
[34]
Buna göre bu âyet Medine devrinde inmis demektir. Bundan dolayi bâzilari bu âyetin biri Mekke'de, biri de Medine'de olmak üzere iki defa indigine kaail ol-muslardir... Tafsilat: Hakk Dîni, IV, 3197-3204.
[35]
Yüce Allah'in "Rasûl size ne verirse onu alin" (el-Hasr: 7); "Bana tâbi' olun ki, Allah da sizi sevsin..." (ÂluImrân: 31) âyetlerinin umumiyetinden dolayi O'na fiillerinde uymak vâcib olur. Ancak mendûbluk yâhud ona husûsî olduguna dâir bir delîl olmasi hâli müstesna.
[36]
Sahâbîler O'nun bu fiiline, fiil ve terk olarak iktidâ edip uymuslardir. Bunun bir rivayeti Libâs Kitabi, "Altin yüzükler bâbi"nda geçmisti.
[37]
et-Taammuk: Tefa'ul vezninde derinlemek, derine gitmek, bir iste siddet edip haddi asmak...
el-Guluvv: Bir nesne haddi tecâvüz eylemek, ok hadd ve mikdârdan daha ziyâde iraga gitmek...
el-Bid'at: Bâ'nin kesri ile kemâle ulastirildiktan sonra dînde meydana ge len nesneye denir, bir kavle göre Peygamber'den sonra dînde meydana gelen hevesler ve islere denir, cem'i "Bida"' gelir. Dîn isleri isinde sonradan meydana gelen noksan yâhud ziyâdede kullanildi... (Kaamûs Ter.)
[38]
Buhârî bu âyeti dînde asin gitmenin tahrîmine hüccet olarak getirdi. Bu âyetin lafzina yakin bir ifâde el-Mâide: 77. âyetinde vardir.
[39]
Bu hadîsin bâzi rivayetleri Oruç'ta ve Temennî'de geçmisti. O rivayette: "Eger ay bana uzatilsaydi, muhakkak derinlemek isteyenlerin taammuklarim birakacaklari bir ulama yapardim... " fikrasi vardir.
Iste bu fikra bu basliga uygun olmaktadir.
[40]
el-Kirmânî, bu Alî hadîsinin basliga münâsebeti hakkinda: Buhârî belki Alî'nin bu sözünden, "Kendisinin ve ehli Beyt'in Kitâb ve Sünnet'te bulunmayan birtakim gizli seyler ve Islâm Dîni'nden birtakim kaaideler bildikleri ve bunlara baskalarinin vâkif olamayacaklari" seklindeki dedikodulari susturup reddettigini
istifâde etti. Aynî de: Iste Kirmânî'nin söyledigi bu söz, basligin lâfizlarina mü-nâsib olan sözdür, demistir.
[41]
Dâvûdî: Sâri'in ruhsat verdigi seyden çekinmek, günâhlarin en büyügündendir. Çünkü o kendi nefsini Allah'a, Rasûlü'nden daha takvâh görmektedir. Bu ise hudûd yarisi yâni muhalefet yapmaktir, demistir (Kastallânî).
[42]
Bu, ilimde nizâlasmaktir. Basliga uygunluk "Sesleri yükseldi" sözünden alinir. Bu hadîs el-Hucurât Sûresi tefsirinde geçti. Burada hadîsin sevkinin mürsel hadîs suretinde vâki' olduguna, fakat sonunda îbn Muleyke'nin bunu Abdullah ibnu'z-Zubeyr'e hamlettigine tenbîh vardir.
[43]
Basliga uygunlugu, içinde bir emri bir kimse üzerine geri çevirme ve döndürme bulunmasi yönündendir. Bu birseyi geri döndürme, kötülenmis olup taammuk ma'nâsinda dâhildir. Çünkü "Taammuk", birseyle mübalaga ve siddet yapmaktir. Bunun bâzi rivayetleri Namaz Kitabi, Imamet bâblannda da üç ayri bâbda geçmisti. Bunlarin sonuncusu "Imâm namazda agladigi zaman bâbi"dir... (Aynî).
[44]
Basliga uygunlugu "Peygamber böyle sorulardan hoslanmadi ve ayipladi" sö-zündedir. Çünkü UveymIr, soruda çok çirkin bir is ortaya atip söylemisti. Bunun için Peygamber sorudan hoslanmamisti. Hadîsin bir rivayeti Liân'da ve en-Nûr Sûresi tefsirinde geçmisti.
[45]
Abbâs ile Alî arasinda -Allah'in fey' olarak Rasûlullah'a tahsîs buyurdugu Na-dîr ogullari hurmaliklarindan dolayi- niza ve ihtilâf vardi. Alî ile Abbâs birbirlerine uluorta dil uzatmislardi.
Fey', Allah'in dîn düsmanlarindan -galebe ile degil de sürgün, yâhud cizye üzerine sulh olmak suretiyle- Rasûlullah'a tahsîs buyuruldugu maldir. Bu ganî-metten daha has bir istilahtir. Çünkü ganîmet malinda "Hums = Bestebir"i fey'dir.
[46]

Hadîsin basliga uygunlugu, Alî ile Abbâs'in çekismelerinin uzamasi ve Umer'in huzurunda siddetlenmesinde taammuktan bir nevi' olmasidir. Görüyorsun ki, Usmân ve beraberindekiler:
— Ey Mü'minlerin Emîri! Bunlar arasinda bir hüküm ver de bunlarin her-birine digerinden yana gönlüne huzur ve sükûnet ver! demislerdir.
Çünkü Alî ile Abbâs ancak herbiri digerine karsi elindeki hakka dayamci oldugunu zannederek niza etmektedirler. Bu niza onlari düsmanlasmaya, sonra da mücâdeleye götürmüstür...
Bu hadîsin uzun bir rivayeti Beste bir'in farziyyeti bâbi'nda da geçmisti... (Aynî ve Kastallânî).
[47]
Umdetu'l-Kaarf'de: Buna uygun olan hadîs ancak"Cizye'de, "Muahede yapan, sonra da ahdini bozan kimsenin günâhi bâbi"nda geçmistir, dedi.
[48]
Basliga uygunlugu son kismidir. Bunun bir rivayeti Hacc Kitabi, "Medine'nin faziletleri bölümü"nde geçmisti.
[49]
Bu asillardan birine dayanan re'y de, kiyâs da makbuldür.
Buhârî'nin baslikta zikrettigi re'y, Kitâb, Sünnet, icmâ'dan ibârei olan bir ser'î asila dayanmayan sahsî arzudur ki, köîülenmis re'ydir. Buradaki kiyâs Ile de üç asildan birine uygulanmayan sahsî zannlar, fâsid ve kötülenmis kiyâslar kasdedilmistir. Yoksa Kitâb'a, Sünnet'e, icmâ'a dayanan kiyâs ise Islâm hukukunun dört aslindan dördüncüsüdür ve "Iste ey akil ve basiret sahihleri, siz ibret alin!" (el-Hasr: 2) âyetine dayanan bir delildir. Suna da dikkat etmelidir ki, Buhârî baslikta kiyâsin kötülenmesini mutlak zikretmeyip, tekellüf kaydiyle kayitlamistir. Güçlükle yapilan, asil ile fer' arasinda münâsebet bulmakta zorluk bulunan kiyâs demekle fâsid olan kiyâsa isaret etmistir.
[50]
Buhârî bu âyeti basliktaki seylere delîl olarak getirmistir.
Ibn Abbâs bu âyetteki "el-Kafva" lafzini "Söz" ile tefsîr etmistir. Buna göre âyetin ma'nâsi "Bilmedigin birseyi söyleme" demek olur.
[51]
Basliga uygunlugu "Onlar da re'yleriyle fetva verirler" sözündedir ki, bu re'y, Kitâb, Sünnet ve icmâ'dan hiçbir asila dayanmayan sahsî görüs ve arzulardan ibarettir.
Bu hadîsin bir rivayeti Ilim Kitabi, "Ilim nasil alinir bâbi"nda geçmisti. Bunu Müslim de Kader'de getirmistir.
[52]
Burada Âise annemizin Peygamber'den rivayet edilen hadîsleri zaman zaman rivayet eden râvîlerden tesbît ettigi sabit oluyor. Bu gibi tesbîtleri diger sahâ bilerin de çok çok yaptiklari ve Peygamber'in hadîslerini çok dikkatle belleyip muhafaza ettikleri yaygin bir gelenekti.
[53]
Yânî Ebû Cendel'i Kureys müsriklerine geri vermemek için bu hususta onlarla muhakkak harbe girisecektim. Iste ben Hudeybiye gününde Rasûlullah'in emrine muhalefet etmekten korktugum için, harekete geçmeyip durakladigim gibi, bu Siffîn harbinde de müslümânlann iyiligi için harbe girmiyor, durakliyorum.
[54]
Hadîsin basliga uygunlugu "Dîniniz üzerine re'ylerinizi ittihâm ediniz" sözün dedir. Ebû Vâil o günü Ebû Cendel'e nisbet etti de, Hudeybiye'ye nisbet etmedi. ÇUnkÜ Ebû Cendel'in müsriklere geri verilmesi, müslümânlar üzerine çok agir gelmisti. Ve bu müslümânlar üzerine cereyan eden islerin en büyügü olmustu. Müslümânlar bu yüzden harbe girmeyi ve Ebû Cendel'i müsriklere geri vermemeyi istediler ve sulha razi olmuyorlardi.
Bu hadîsin bir rivayeti Cizye KItâbi'nda, "Muahede edip de sonra gadreden kimsenin günâhi bâbi"ndan sonraki unvansiz bir bâbda geçmisti... (Kas-tallânî).
[55]
Buhârî, Ibn Mes'ûd'im bu sözünü basliktaki "Cevâb vermezdi" fikrasina delîl olarak getirmistir. Bu vak'a, Yahûdîler'in Peygamber'e ruhu sormalari sirasinda olmustu. Akabinde el-lsrâ: 85. âyeti indirilip gereken cevâb Allah tarafindan verilmisti.
[56]
Basliga uygunlugu onun sözüne göre hadîsin sonundan alinir. Bunun bir rivayeti Tefsîr'de, en-Nisâ: IO-13'te de geçmisti. Câbir'in çocuklari ve usûlü olmadigi için onun durumu kelâle idi, ona en-Nisâ Sûresi'nin son âyeti olan Kelâle Âyeti uygun cevâb olmaktadir. Nitekim Müslim ile Nesâî'nin rivayetleri Câbir hakkinda inen âyetin, Kelâle Âyeti oldugu hususunu te'yîd eder mâhiyettedir...
[57]
Hadîsin basliga uygunlugu "Bunlar cehenneme karsi onun için bir perde olmasin" sözündedIr. Çünkü bu tevkîfî bir istir, bu ancak Allah Taâlâ tarafindan bilinir, bu re'yle ve temsil ile söylemek degildir. (Bunu el-Kirmânî, el-Kevâkib'de söyledi.) Bu hadîsin biraz.farkh birer rivayeti Ilim Kitâbi'nda, "Kadinlara yalniz olarak gün tahsîs edilir mi bâbi"nda ve Cenazeler Kitâbi'nda da geçmisti.
[58]
Buhârî, Alî Ibnu'1-Medînî'den: Bunlar hadîsçilerdir, diye rivayet etmistir. Bunu Tirmizî zikretti (Kastallânî).
[59]
Bunun bir rivayeti Nübüvvet Alâmetleri'nde geçti. Insâallah Allah'in yardimi ile Tevhîd'de de gelecektir.
[60]
Peygamber'in bu sözü, Muhammed Ümmeti'nin tâ kiyamet gününe kadar ayakta kalacagina isaret oldugu gibi baslikta bir kismi ifâde edilen "Ümmetimden dâima hakk üzere gâlib ve zahir, muhaliflerinden kendilerine zarar gelmez bir taife hiç eksik olmayacaktir" hadîsinin medlulüne muvafakati da vardir. Bunun bir rivayeti Ilim Kitâbi'nda geçti. Bunu Müslim de Zekât'ta getirdi.
[61]
Sonuncu azab, kullarin birbirlerine saldirmalariyle meydana geldigi için, Peygamber bu hususta: Allah'in semavî ve arzi âfetlerinden daha hafiftir -yâhud daha kolaydir-, buyurmustur.
Bunun bir rivayeti el-En'âm: 65. âyeti tefsirinde geçmisti.
[62]
Bu bâb, kiyâsin sahfliligine delâlet için getirilmistir. Kiyâs, mutlak olarak kötü-lenmis degildir. Eger bundan evvelki bâb bunu kötülemeyi ve keraheti bildiriyordu dersen, ben söyle derim: Kiyâs iki nevi'dir. Biri sahih olandir ki, bu Usûl Ilmi'nde zikredilen, bütün sartlarini sâmil olan kiyâstir. Biri de bunun ziddina olan fâsid kiyâstir. Kötülenmis olan, bu bozuk kiyâstir.
Buradaki baslik Kusmeyhenî, Ismâîlî ve Cürcânî nushalannda böyle "Allah bu ikisinin hükmünü beyân eder" seklindedir. Baska nüshalarda ise "Belli bir asili, beyân edilen bir asila benzeten kimseye Peygamber onlarin hükümlerini beyân eder" seklinde gelmistir (Aynî).
[63]
Basliga uygunlugu Peygamber'in, Bedevi'ye oglanin reddettigi rengini, deve yavrularindan bildigi seye benzetip de ona: Senin develerin var mi?., diye sormasi, sonunda Bedevi'nin: Belki ona bir soy damari çekmistir, demesi üzerine, Rasûlullah ona, kirmizi develerin boz renkli yavru getirdiklerini bitmesiyle, kiyâs edip iste beyaz kadin da böylece siyah çocuk dogurur buyurmasi yönündendIr. "Nezaahu = Ona çekti' demek, "O soyun damari onun rengini kendisine çekip benzetti" demektir.
Bunun bir rivayeti La'netlesme bâbi'nda geçmisti.
[64]
Basliga uygunlugu: Peygamber(S)'in, anasi adina hacc yapmayi soran bu kadina, Allah borcunu, ödenecegini bilmekte oldugu kullar için olan borca benzet mesi yönündendir. Su kadar var ki, "Allah borcu ödenmeye daha haklidir" buyurdu (Aynî).
[65]
Kur'ân'da ve ayni sûrede "Kim Allah'in indirdigi ile hükmetmezse, iste onlar kâfirlerin tâ kendileridir" (Âyet: 4); 'Kim Allah *in indirdigi ile hükmetmezse iste onlarfâsiklarin tâ kendileridir" (Âyet: 47) hükümleri de mevcud iken burada zulüm âyetinin bilhassa zikredilmesi, zulmün fâsikhgi da, kâfirligi de âmm ve sâmil olmasindandir. Çünkü zulüm, birseyi yerinden baska yere koymaktir ki, bu da diger ikisini de sâmil olur (Aynî).
[66]

Bunun bir rivayeti Ahkâm Kitâbi'nin evvellerinde "Hikmetle hükmeden kimse bâbi"nda, keza ilim ve Zekât Kitâblan'nda da geçti. Basliga uygunlugu açiktir.

[67]

Basligin ikinci bölümüne uygunlugu meydandadir. Bunun bir rivayeti Diyetler Kitâbi'nin sonunda "Kadinin cenini bâbi"nda geçmisti.

el-Gurre: -Gayn'in ötresiyle- ve köleye ve cariyeye denir, abd ve eme ma'-nâsina... önceleri beyaz köle ve cariyeye denilip sonradan ta'mîm olundu ve fa-kîhler indinde bu sart degildir. Semeni onda bir diyetin yarisina ulasan abd ve eme olmaktir... (Kaamûs Ter:).

[68]

Ebû Hureyre hadîsinde Fars ile Rûmlar'in hayât yolunu, gayri ahlâkî hâl ve hareketlerini ta'kîb ve taklîd etmekten, Ebû Saîd hadîsinde de Yahûdîler ve Hris-tiyanlar'in yolunu ta'kîb ve taklîd etmekten Islâm Ümmeti sakmdinlmistir.. Bu sakindirma yalniz burada zikredilen milletlerin kötü yollarindan sakmdirmaya sikismis degildir. Târihte gelip geçen bütün milletlerin kötü hareketlerini taklidi de sâmildir. Burada bu dört milletin zikrolunmasi, bunlarin târihte teayyün etmis, gözle görülmüs en büyük milletler olmasindandir.

Sübhesiz her dînin ve her milletin kendisine hass bir medeniyeti ve digerlerinden .ayiran ayirici vasiflan vardir. Milletler arasi varligini ancak bu husûsî vasiflariyle muhafaza eder. Islâm Dîni'nin, Islâm Ümmeti'nin de hiçbir dîni ve hiçbir milleti taklîde ihtiyâci olmayan Ustun bir medeniyeti vardir. Bu açik hakikatten dolayi Peygamber, Ümmetinin kendi varligini muhafaza etmesini emredip taklîdçilik derekesine düsmekten men' etmistir.

Bunun bir rivayeti Israîl ogullan bölümünde geçmisti.

[69]

Bu kötü çigir açanin günâhi hakkindaki hadîsi Müslim rivayet etti: Cerîr ibn Abdillah, Rasûlullah (S) söyle buyurdu dedi: "... Her kim îslâm içinde kötü bir âdet çikarir ve bu kötü âdet kendisinden sonra da sürdürülürse, kendi günâhlarindan hiçbirsey eksilmeksizin onu sürdürenlerin günâhlarinin benzeri de onu çikaran kimse üzerine olur." Müslim, Zekât, 20. bâb, 69-"1017"; Müslim, Ilim Kitabi, "Güzel bir çigir yâhud kötü bir çigir açan, hidâyete yâhud sapikliga da'vet eden kimse hakkinda (6.) bâb", 15 "1017", "2674"; Müslim Tercemesi, III, 206-207; VIII, 158-159.

Bu hadîsin güzel bir açiklamasi Hakk Dîni, V, 3985'de de yapilmistir.

[70]

"Onlar herhalde kendi günâh yüklerini de o yükleri ile beraber daha nice yükleri de yüklenecekler ve düsmekte olduklari seylerden kiyamet günü mes'ül olacaklardir" (el-AnkebÛt: 13) âyeti de bunu te'yîd etmektedir. Çünkü bu âyet de hem sapik, hem de sapitici olanlar hakkindadir. Sapik olup baskasini da sapitmaya çalisanlar, hem dalâletlerinin, hem de idlâllerinin vizrini çekeceklerdir ki, ikisi de kendi vizrleridir.

[71]

Basliga uygunlugu içinde insan öldürme âdeti olan kötü çigir bulunmasi yönün-dendir. Bu hadîste dînde bid'atlerden çekinmeye tesvik de vardir. Bu hadîsin bir rivayeti Bed'u'l-Halk'ta, Âdem'in yaratilmasi hakkinda geçti. Âdem'in oglu Kaabil'in Hâbil'i öldürmesi kissasi el-Mâide: 27-31. âyetlerinde anlatilmaktadir.

[72]

el-Muhelleb söyle dedi: Buhârî'nin bu bâbdan hedefi, Allah'in dîn maâlimin-den hususiyet bahsettigi vahy yurdu olmasi, meleklerin hidâyet ve rahmetle inme yerleri olmasi, Allah'in, Rasûlü'nü ikaamet ettirmekle sereflendirdigi bir arz parçasi olmasi, Peygamber'in minberi ve kabrini orada kilmasi gibi seylerle Me-dîne'nin faziletini ortaya koymaktir. Bundan sonraki kisim ile de yine Medine'nin faziletlerine isaret etmistir (Aynî).

[73]

Bunun bâzi rivayetleri Hacc'in sonunda, Medine'nin Faziletleri'nde ve Ahkâm Kitâbi'nda da geçmisti. Buradaki basliga uygunlugu zikredilen seyleri sâmil olan herbir fazîleti yönündendir.

el-Ikâle:... pazari bozmak ma'nâsinadir.

et-Tekâyül de tefâul vezninde satici ile müsteri arasinda akdedilmis olan pazari bozusmak ma'nâsinadir ki satilan sey mâlike ve semen müsteriye âid olur... (Kaamûs Ter.).

[74]

Hadîsin basliga uygunlugu Medine'nin hicret yurdu ve sünnet yurdu, Muhâcir-ler'In ve Ensâr'in barinagi sifatlanyle sifatlanmasidir. Buhârî, hadîsi burada kisaltilmis olarak getirdi. Hadîs Hudûd Kitabi, "Zinadan gebe kadinin taslanmasi bâbi"nda uzun olarak geçmisti.

Recm Âyeti ta'bîr ettigi "uUj^-jü uj iii üwüij^i= Evli bir erkek ve kadin zina ederlerse (zina da beyyine ile veya gebelikle veya ikrar ile) sabit olursa, bunlari taslayin" sözleridir. Bunun okunmasi nesholunup, hükmü bakî kilindi denilmistir.

Umer bu konusmasinda daha bâzi seyler söyledikten sonra:

— Isitiyorum ki, bâzi kimseler Ebû Bekr'in bey'atine i'tirâz ederek hakî-kati inkâr etmisler ve ben ölünce bey'at edecek zâti hazirlamislardir! diye, Ebû Bekr'e bey'atin târihini ortaya koyarak, bundan kuvvetli bir halîfe seçimi olamayacagini belirtti. Bundan sonra söyle dedi:

— Ben sundan korkarim ki, bize muhalif olan bu zümre, bizden sonra içlerinden birisine, müslümânlann mesveresine lüzum görmeyerek bey'at edecekler. Halk ne o halîfeye, ne de bu zümreye tâbi' olmayarak müslümânlar arasinda harbe ve kitale sebeb olacaktir!

[75]

Bu hadîsten burada maksad: "Ben minber ile Âise'nin hücresi arasinda yere kapanirdim" sözleridir. Ibn Battal, el-Muhelleb'den söyle dedi: Bunun bu basliga girmesi vechi, Ebû Hureyre'nin ilim aramak yolunda Peygamber'den ayrilmamak, ve siddetli sikintilara sabretmesi sebebiyle, ezberlemelerinin ve nakillerinin çoklugu ile mükâfâtlandirilmasi özelliklerinde tek olmasina isaret etmektir. Bütün bu özellikleri Medine'deki hayâta sabretmesinin bereketleri idi. Bu hadîsi Tirmizî de rivayet etti (Kastaltânî).

[76]

Basliga uygunlugu "Kesîr ibnu's-Salt'in evinin yanindaki sütuna geldi" sözünden alinir. Çünkü o sütunun yani Musalla idi. Orada bayram ve cenaze namazlari kilinirdi. Kesîr ibnu's-Salt'in evi, Peygamber zamanindan sonra bina edildi. Ancak bu evin söhretiyle Musalla bilinir olmustur.

Bu hadîsin birer rivayeti Namâz'in sonlarinda ve Iki Bayram Namazi Kitâ-bi'nda geçmisti... (Aynî).

[77]

Bunun bâzi rivayetleri Namaz Kitâbi'nin sonunda arka arkaya üç bâbda geçmisti. Namaz Kitâbi'nin sonunda "Kubâ Mescidi'ne gelen kimse bâbi"nda yine Ibn Umer'in Kubâ Mescidi'ne her cumua ertesi günü gelip orada iki rek'at namaz kildigi ve Rasûlullah'in da (her cumartesi günü) bu Kubâ Mescidi'ni, yaya veya binitli olarak ziyaret ettigini tahdîs ettigi vardir.

Bu hadîsten maksad, Kubâ Mescidi'dir. Çünkü o, Peygamber'in hazir bulundugu yerlerden biridir, bu da Medine'den baskasinda degildir

[78]

Ömer'in Aise'den oraya gömülme istegi, vurulmasi akabinde daha genis anlatildi.

Ibn Kurkul: Bu, kalb bâbmdandir. Onlarin yanina kimseyi tercih etmem demektir, yâhud: Herhangibir kimsenin gömülmesi için onlarin topragini desip çikarmam, ma'nâsina olmak da muhtemel olur demistir... (Kastallânî).

[79]

Avâlî, Namaz Kitâbi'nda da geçtigi üzere, Medîne civarinda Necd cihetine dogru meskûn olan yerlerin ismidir ki, en yakin ma'müresi iki, en uzuk yerleri alti Ile sekiz mil mesafede idi. Bunun için bu hadîsin râvîleri kâh böyle dört mil tak-dîr ettikleri gibi, kâh iki, kâh alti, kâh üç mil dedikleri de vardir. Mesafe beyânindan maksad, ikindi namazini Rasûlullah'in erken kildirdiklarini anlatmaktir. Basliga uygunlugu "Namazdan sonra Avâlî'ye gelirdi" sözüdür, denildi. Çünkü Peygamber'in Avâlî'ye gitmesi, Avâlî'nin, Medine'de, Peygamber'in hazir bulundugu yerler cümlesinden olduguna delâlet eder.

[80]

Hadîste zikrolunan sâ' ve müdd, hububat ölçekleridir. Bir sâ, 1040 dirhem ayarinda ölçege denir... Bunlarin tafsilâti hakkinda Zekât Kitâbi'nda genis bilgi verildi.

Basliga uygunlugu Fethu'I-Bârî'de dedigi gibi, sâ', Peygamber'den sonra Iki Harem halkinin üzerinde ittifak ettikleri ve devam ettirdikleri ölçek olmasi bakimindandir.

Emevfler, sâ'da artirma yaptiklari zaman, Mekke-Medîne halki Peygamber sâ'ina i'tibâr etmeyi terketmemis ve zekât, fitra ve benzeri dînî ölçü islerinde bunun üzerinde

sebat etmislerdir... Bunun bir rivayeti Keffâret-ler'de geçti (Kastallânî).

[81]
Bunun birer rivayeti de Buyu'da ve Keffâretler'de geçti.

[82]
Basliga uygunlugu "Cenazelerin konuldugu yerde" sözündedir. Çünkü oraa Pey-gamber'in Musallâ'si sözünde açikça belirtilen meshedlerdendir.Madîsin daha bütün bir rivayeti Muhâribûn'da, "Zimmet ehlinin hükümleri bâbi"nda geçmisti.

[83]
Hadîsin bâzi rivayetleri Cihâd, "Gazvede hizmetin fadli bâbi"nda; Peygamber-ler'de ve Uhud Gazvesi sonunda geçmisti.

[84]
Bunun bir rivayeti Namaz Kitâbi'mn evvellerinde, "Namaz kilan ile sütre arasi ne kadar olmasi yakisir bâbi"nda da geçmisti.

[85]
Bunun bir rivayeti Hacc Kitâbfmn sonunda geçti, basliga uygunlugu meydandadir.

[86]
Bunun bir rivayeti Namaz Kitabi, "Fulân ogullari mescidi denilir mi bâbi"nda da geçmisti.
Seniyyetu'1-Vedâ, Medine'nin yanibasinda bir bogazdir ki, yolcular oraya kadar yolcu edildigi için bu isim verilmistir.
Hafyâ yâhud Hayfâ, bes-alti, bir kavle göre yedi mil ötede bir yerdir. Zurayk ogullan mescidi, Hazrecfler'den Zurayk ibn Âmir yurdundaki mescidin ismidir ki, hadîsin sevkinden daha yakin oldugu anlasiliyor.

[87]
Bunun tamâmi Esribe Kitabi, "Hamrin akli örten sey oldugu hakkinda gelen seyler bâbi"nda geçmisti. Orada Umer: Hamrin haram kilinmasi emri inmistir. Hamr bes seyden yapilir... Hamr, akli örten seydir... demisti.

[88]
Bunun baska bir rivayetini Ebû Ubeyd Kitâbu'l-EmvâTde, ez-Zuhrî'den getir-mistir. Onda su ziyâde vardir: Umer: Bu zekât ayinizdan kimin üzerinde borç varsa ödesin! diyordu (Kastallânî).

[89]
Bunun bir rivayeti Gusl'de, "Kadin ile kocanin bir kapta yikanmasi bâbi"nda geçmisti.

[90]
Bunlar ayri ayri iki hadîstir. Buhar! bunlari burada kisaltarak getirmistir. Biri Magâzî ve Kefâlet*te, digeri de Namaz ve Vitr'de geçmisti.

[91]
Basliga uygunlugu "Mescidinde namaz kildim" sözündedir.

[92]
Vâdî'1-Akîk, Medine yakininda, Medine'ye dört mil mesafede bir vâdîdir. Kendisine burada ihram sünnetini kil denilmis oluyor.

[93]
Bu hadîslerin birer rivayeti Hacc Kitâbi'nin evvellerinde geçti. Bu hadîslerin basliga uygunluklari, düsünen kimse için meydandadir. Muvaffak kilici ve yardim edici anca* Allah'tir. Buhârî'nin bu hadîsleri bu bâbda sevkten maksadi, Medî-ne ehlini Peygamber zamaninda ve Peygamber'den sonra sahâbflerin baska sehirlere dagilmalarindan evvel ilimde baskalarindan öne geçirmektir... (Kastallânî).

[94]
Allah'in aleyhlerinde bedduadan nehy buyurdugu kimseler, çesitli yollardan gelen rivayetlere göre: Safvân ibn Umeyye, Süheyl Ibn Amr, Haris ibn Hisâm ve Amr ibnu'l-Âs'tir ki, henüz îmân etmemis bulunduklari için Islâm'a haylî zararlari dokunuyordu. Bunlarin ilk üçü Mekke fethi günü müslümân olmuslar ye müs-lümânhktaki hayâtlari faziletli devam etmistir. Bu hadîsin bir rivayeti Âlu Imrân Tefsîri'nde de geçmisti. Hadîsin basliga uygunlugu açiktir.

[95]
Âyetlerin tamâmi söyledir:
"And olsun ki biz bu Kur 'ân 'da insanlar için her misâli (tekrar tekrar) açiklamisizdir. Insanin husûmeti ise herseyden fazladir";
"Içlerinden zulmedenler müstesna olmak üzere, kitâb ehli ile en güzel (savastan) baska bir suretle mücâdele etmeyin. Ve deyin ki: Bize indirilene de, size indirilene de inandik. Bizim Allah'imiz da, sizin Allah'iniz da hep birdir. Biz O'na teslim olanlariz".

[96]
Basliga uygunlugu meydandadir. Buhârîbunu burada iki senedle getirdi. Bunun bâzi rivayetlerini Gece Namazi ve Tefsîr'de de getirmistir. Müslim'le Nesâî' de Namaz Kitâbi'nda; tekrar Nesâî Tefsîr'de rivayet etmistir. RasÛlullah'in AIT-nin sözü Üzerine okudugu âyette insanin söz ve fiil ile kendi nefsini müdâfaa üzere cIbillendirilip yaratildigi hükmü vardir. Bu hadîsten, yerine göre sükûtun en belîg bir cevâb oldugu, taaccüb sirasinda dizin vurulmasinin cevazi, Kur'-ân'dan bir cümle alinip delîl olarak kullanilabilecegi "Insan ne kadar da çok zidâlcidir" sözünün umûmî olup kâfirlere hâss olmadigi, Alî'nin hârika hazir nass oimaaigi, Ali'nin hârika hazir-cevâbliligi ve hikmetli müdâfaa kaabiliyeti gibi hususlar alinmistir. el-Muhelleb söyle demistir: Emir sahihlerinin nafilelerde siddet yolunu tutmaya hakki olmadigi hükmü de bundan alinabilir. Çünkü Rasûlullah, Alî'nin i'tIrâzini yeterli görmüstür. Farz bir namaz olsaydi "Nefislerimiz Allah'in elindedir" cevâbini yeterli görmezdi.

[97]
Buhârî âdeti Üzere hadîsteki "Taraka" fiilini, Kur'ân'da geçtigi âyeti getirmek suretiyle tefsîrini bildirmektedir.

[98]
Basliga uygunlugu, Peygamber'in Yahûdîler'e teblîg edip onlari Islâm'a çagirmasi, onlarin "Teblîg ettin" deyip O'na itaate yanasmamalari, bunun üzerine Peygamber'in onlara tebligde mübalaga edip, teblîgini tekrarlamasi yönünden-dir. Iste bu el-Ankebût: 46'da emredilen "En güzel olan suretle mücâdele"^. Bu hadîsin birer rivayeti Cizye ve Ikrâh Kitâblan'nda da geçti. Müslim de bunu Cihâd ve Siyer Kitâbi'nda "Yahûdîler'in Hicaz topragindan çikarilmalari bâbi"nda getirmistir: Müslim Tercemesi, V, 397-398, 61 "1765".

[99]
Bu âyetle icmâin hüccet olduguna deJîl getirilmistir. Çünkü Yüce Allah bu ümmeti adaletle vasiflamistir. Adaletli olan da sehâdet etmeye ve sâhidliginin kabul edilmesine hakk kazanan kimsedir. Böyle olan kimseler birsey üzerinde ittifak ettikleri ve ona sehâdet ettikleri zaman, bunun kabul edilmesi lâzim gelir. Bunun birer rivayeti Tefsîr'de ve Peygamberler'de de geçmisti.

[100]
Peygamber'in bu emrini Müslim rivayet etti. Bu emrin benzeri Sulh Kitâbi'nda, fakat baska bir lafizla geçmisti.

[101]
Hadîsin basliga uygunlugu, sahâbînin ictihâd edip, ilimsiz olarak yaptigi bir is hususunda Peygamber'in onu reddetmesi ve yaptigi isten onu nehyetmesi ve iç-tihadindan dolayi da onu ma'ziretli tutmasi yönündendir.
Bunun bir rivayeti Buyu' Kitabi', "Hurmayi ondan daha hayirli bir hurma mukaabilinde satmak istedigi zaman bâbi"nda geçmisti.

[102]
Basliga uygunlugu, basliktaki mübhemligi açiklamasi yönündendir. Çünkü baslikta ücretin kemmiyeti ve keyfiyetini açiklamamisti.
Bu hadîste hakkin Allah katinda bîr oldugu ve her vakia hakkinda Allah'in bir hükmü oldugu, bunu bulanin isabet ettigi, bulamayanin hatâ ettigine ve her müctehidin hatâ ve isabet edecegine delîl vardir. Bu mes'eleFikih Usûlü'nde tahrîr edilmistir... (Kastallânî).

[103]
Buhârî burada hadîsin baska yollardan gelisini de göstermistir.

[104]
Buhârî bu babi, sahâbüerin büyüklerinden bir kisminin Peygamber'in meclislerinden ayn kalip Peygamber'in söylemekte yâhud islemekte oldugu bâzi isleri bunlardan

kaçtigi için, bu sahâbüer muttali' olabildikleri isler üzerinde devam eder olduklarini beyân için açmistir. Bâzisi nâsihi muttali' olmadigindan, men-sûh üzerinde yâhud beraat-i asliyye üzerinde yürür, sonra bunlardan bâzisi Ra-sûlullah'tan rivayet edenlerden alirlar... (Aynî).

[105]
Hadîsin bastiga uygunlugu Umer, izin isteyip de verilmeyince geri dönmek emri gizli kalinca, Ebû Musa'nin sözüne dönmesi yönündendir. Bu onun vâhid haberiyle amel eder olduguna, bâzi sahâbîlere sünnetlerden bâzilarinin gizli kaldigina, hazir bulunanin hazir bulundugu sünneti bulunmayanlara teblîg eder olduguna, gâib de kendisine tahdîs edilen seyi kabul, i'timâd ve onunla amel eder olduguna delâlet etmistir...
Bunun bir rivayeti Buyu'da ve Isti'zân'da "Selâm vermek ve izin isteme bâbi"nda geçmisti (Kastallânî).

[106]
Basliga uygunlugu su bakimdandir: Ebû Hureyre, Peygamber(S)'den, O'nun sözleri ve fiillerinden sahâbîlerin çogunun hazir bulunmadigi seyleri haber verirdi. Ebû Hureyre'nin isitip de onlara teblîg ettigi bu seyleri onlar kabul ederler ve onunla amer ederlerdi. Bu, vâhid haberinin kabul edilir ve onunla amel edilir olduguna delâlet etmistir. Ve bunda Peygamber'den haber vermekte te-vâturu sart kilanlar aleyhine de bir hüccet vardir... Bunun bâzi rivayetleri Buyu Kitâbi'nin evvelinde ve Ilim Kitâbi'nda "Ilmi hifzetmek bâbi"nda geçmisti (Aynî). el-Berâ ibn Âzib(R)'in sahm bir senedle gelen hadîsinde: Bizim hepimiz Peygamber'den hadîs isitir degildik. Biz Ensâr'in tarlalari ve orada isleri vardi, Lâkin insanlar yalan söylemezlerdi. Peygamber'in konusmasinda hazir bulunan, hazir bulunmayan kimselere tahdîs ederdi, demistir. Muvaffak kilici ve yardim edici ancak Allah'tir (Kastallânî).

[107]
Çünkü Peygamber, bâtil üzerindeki hiçbir kimseyi takrîr etmez. Zîrâ RasÛl'den baska ismetli, yânî ma'sûm olmadigi için, onun sükûtu cevaza delâlet etmez... (Kastallânî).
Buhârî'nin bu bashktan garazi, Rasûlullah'in takririnin hüccet oldugudur. Çünkü takrîr de Peygamber'in fiilinden bir nev'idir. Zîrâ o sey münker bir is olaydi, Peygamber'in o seyi muhakkak degistirmesi lâzim gelirdi. Bu hususta âlimler arasinda ihtilâf yoktur. Çünkü Peygamber'in ümmetinden bir kimseyi bir söz söylerken yâhud sakincali bir is yaparken görüp de onu bu söz ve isinden takrir eylemesi caiz olmaz. Zîrâ Allah Taâlâ, ona münkerden nehyetmeyi farz kilmistir... (Aynî).

[108]
Ibnu's-Sayyâd'm adi Safî'dir. O zaman Ibnu's-Sayyâd garîb hâlleri olan bir çocuktu. Erlik çagma ermeden kâhinlik ve peygamberlik iddia etmistir. Rasûlul-Iah, Umer'le bâzi sahâbflerini yanma alip onu görmeye gitmis ve bunun kâhinligini anlamak için giderken yolda Duhân Sûresi'ni gönlünde saklayarak, bu kâhine soracagini bildirmisti. Vardiginda Rasûlullah ona: "Haydi gönlümde birsey sakladim, bunu 6///" dedi. Ibnu's-Sayyâd: Gönlündeki "Duh"dur, dedi. Bu suretle "Duhân" kelimesinin ilk iki harfini bilmis oluyordu. Rasûlullah: "Düste, törede ne görüyorsun?" diye sordu. O: Bana dogru haber de gelir, yanlis haber de gelir! diye cevâb vermis; seytanî telkinleri hâiz tam bir kâhin oldugunu i'ti-râf etmisti. Bunun üzerine Umer: Yâ RasÛlallah, vallahi bu Deccâl'dir, müsâade et de sunun boynunu vurayim! demisti. Bu Câbir hadîsinde de bildirildigine göre Rasûlullah, "Bu Deccâl degildir" diye reddetmemekle beraber, Öldürülmesine de müsâade etmemisti. Çünkü o günler Medine'ye ilk hicret edildigi zamandi, Yahüdîler'le iyi geçinmek günleri idi. Câbir'in: "Ibnu's-Sayyâd, fitne âmili bir DeccâTdi", diye yemîn etmesi de Umer'in bu yemîninin Rasûlullah tarafindan reddolunmamasina dayaniyordu. Ibnu's-Sayyâd'in sonradan müs-lümân olduguna ve hacc ettigine dâir Müslim'de, Ebû Saîd Hudrî'den bir rivayet vardir. Bunun bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda da geçti.

[109]
ed-Delâle, -dâl'in üç harekesiyle- ve'd-Dulûle (umûme vezninde) bir adami bir nesneye dogru yol gösterip kilavuzluk eylemek ma'nâsinadir, ikinci bâbdan masdardir...
ed-Delîl: Emîr vezninde, kilavuza denir (Kaamüs Ter.). Buradaki "DelîF'ler, Kur'ân, Sünnet, Icmâ, Kiyâs'tir...

[110]
Burada kisaca isaret edilen hadîsler daha evvelki kitâblarda geçtigi gibi, bâzilari burada da getirilmistir.

[111]
Basliga uygunlugu, Peygamber (S) atlarin islerini beyân edince, kendisine mer-keblerden sorulunca, merkeblerin hükmünü ez-Züzâl: 7-8. âyetinin umûmundan alinacagini bildirmesi yönündendir... (Aynî).
îbn Mes'ûd: Kur'ân'da herseye sâdik ve çok hükümlü âyet budur, demistir. Âlimler bu âyetin umumiyetinde ittifak etmislerdir...
Bu hadîsin bâzi rivayetleri Sirb, Cihâd, Nübüvvet Alâmetleri ve Tefsîr'de de geçmisti... (Kastallânî).

[112]
Bunu bundan sonraki tariften gelen hadîs açiklamaktadir.

[113]
Basliga uygunlugu "Onunla temizlen iste!" sözündedir. Çünkü Peygamber'in sorucu kadina beyâni, Âise'nin anladigi ma'nâ ile ve Âise'yi bu anlatmasi üzerine takrir buyurmasi ile vâki' olmustur. Çünkü sorucu kadin, pamuklu parça ile kani ta'kîb etmeye temizlenme ismi verilecegini bilmiyordu. Âise, Peygamber'in maksadim anlayinca, kadina bundan gizli kalan isi beyân etmistir. Mücmel, karinelerden olan beyân üzerinde durdurulur ve onu idrâkte anlayislar ihtilâf ederler. Bu hadîsin bir rivayeti Gusl'de de geçmisti (Kastallânî).

[114]
Basbga uygunlugu söyledir: Peygamber (S), kelerleri tiksinir gibi terkedince, belki sofrada bulunanlar onlari yemekten çekindiler. Sonra Peygamber onlarin geti-rilmesini isteyip de O'nun sofrasinda bunlar yenilince bu kelerlerin mübâh olduguna bir delfl oldu. Bu hadîsin bir rivayeti Hibe'de ve Et'ime'de de geçmisti...
(Aynî)

[115]
Basliga uygunlugu söyledir: Peygamber anilan bu yesil sebzelerden, kokulari sebebiyle yemekten çekinince, yaninda bulunan sahâbî de Peygamber'in bundan çekindigini gördügünde, Peygamber ona: "Sen bundan ye!" buyurup bu kelâmini da "Çünkü ben senin münâcât etmedigin kimselerle münâcât ederim" sözüyle tefsir etti.
Bunun bir rivayeti Namaz Kitabi, (Ezanin Baslamasi Kitabi), "Sarmisak yemek hakkinda gelen seyler bâbi"nda da geçmisti.
Arabça'da "Tabak"a "Bedr" denilmesi dolunay gibi yusyuvarlak oldugundan dolayi böyle tesbîhî bir ta'bîri de içine almaktadir.
Münâcât, "Mübâhât" vezninde en-Nicâ, "Cidal" vezninde bir kimseye fisildamak ma'nâsinadir. Sârih der ki: Niyaz, Yüce Allah'a münâcât denilmesi, gizleme dhetiyle oldugundandir. (Âsim Efendi, Kaamûs Ter.) Baradaki Münâcât, hazir olanlarin muttali' olamayacaklari sekilde meleklerle konusmak ma'nâsinadir.

[116]
Burada hadîsin ayri ayri gelis yollari gösterilmistir.

[117]
el-Kevâkib'<ie söyle dedi: Bu hadîsin basliga münasebeti, bununla Ebû Bekr'in halifeligine istidlal edilmis olmasidir. Lâkin bu istidlal isaret iledir, açikça söylemekle degildir... Bunun bir rivayeti Ebû Bekr'in menkabeleri bâbi'nda da geçti (Kastallânî).

[118]
Bu babin basinda bâzi nüshalarda Besmele vardir.
Yânî kitâb ehli olanlara serîatle ilgili seylerden herhangi birsey sormayiniz. Çünkü bizim serîatimiz herhangi birsey için onlara muhtâc degildir. Eger onda nass bulunmazsa nazar ve istidlal ile çözülür. Müslüman onlara birsey sormaktan müstagnidir. Bu nehye, serîatimizIn dogruladigi haberleri ve eski ümmetlerin haberlerini, keza onlardan îmân edenlere sormak girmez... (Kastallânî).

[119]
Yânî biz, dogru bir kimse oldugu hâlde Ka'bu'l-Ahbâr'in bâzan söylemekte oldugu bilgilerin bâzisinda hatâ ettigini tecrübe etmekteyiz, demis oluyor.
Ka'bu'l-Ahbâr, Yahûdî âlimlerinden idi. Peygamber zamanina yetismis, fakat Ebû Bekr yâhud Umer zamaninda müslümân olmustur. Sonra Sam'a yerlesmis, 32 yilinda Usmân'in halifeligi zamaninda Hmus'da vefat etmistir.

[120] Basliga uygunlugu, Peygamber'in onlari tasdîk ve tekzîb etmemeyi emretmis oldugu için bu onlara birsey sormayi da terketmeyi gerektirir olmasi yönünden-dir. Bunun bir rivayeti bu sçned ve bu metinle el-Bakara: 136. âyetin tefsirinde geçmisti.

[121] öyle olunca sizler evlâ yoluyla onlara birsey sormamabsiniz. Bunun bir rivayeti Sehâdetler Kitâbi'nda da geçmisti.

[122] Bu baslik "Ihtilâf etmenin keraheti babi" seklinde de zabtedilmistir. Bu bâb, Ebû Zerr rivayetinde "Peygamber'in tahrîmden nehyetmesI bâbi"ndan öncedir. Zikredilen bu bâbdan önce de Yüce Allah'in "Ontann isleri dâima aralarinda müsavere Iledir" (es-SÛrâ: 38) babi vardir... (Kastallânî).

[123] Aranizdaki muhalefetin uzamamasi ve sizleri serre götürmemesi için kalkip dagiliniz. Bunun bir rivayeti Kur'ân'in Faziletleri Kitâbi'nda da geçmisti. Bunu Müslim de Nuzûr'da getirmistir.

[124] Yânî sizler Kur'ân'i okuyunuz ve delâlet ettigi, sevkettîgi üzere birlesmeye tutunuz. Bir sübhe ariz olmak sebebiyle ayrilmaya da'vet edici münazaayi gerektiren bir ihtilâf vâki* oldugu zaman okumayi terkedin ve ülfet edip birlesmek için muhkem olanina yapisin, ayrilmaya götürücü mütesâbihten yüz çevirin. Bunu Fethu 'l-Bârî'de Ibn Hacer söyledi. Baska yerde ve Kur'ân'in Fazîletleri'nin sonunda geçmekle beraber ben bunu burada mesafe uzadigi için tekrar getirdim (Kastallânî).

[125] Buhârî hadîsin baska bir yoldan gelisini isaret etmistir. Bu ta'Kki ed-Dârimî se-nedle ulastirmistir.

[126] Umer ibnu'l-Hattâb, Kur'ân'la yetinmesi sebebine Ibn Abbâs'tan daha fakîh idi. Peygamber'in Umer'i reddetmemesinde de Umer'in görüsünü dogru bulduguna delil vardir. Bu hadîslerin bâzi rivayetleri Ilim'de,"Ilmin yazilmasi bâ-bi"nda ve Magâzî'de geçmisti. Bunu Müslim de Vasiyetler'de; Nesâî de Ilim'de getirmislerdir.

[127] Yânî Peygamber'in buradaki emri halâl kiIma, mübâh kilma emridir. Vâcib kilma emri degildir. Ümmü Atiyye'nin sahsinda kadinlarin, cenaze arkasindan gitmelerini nehyetmesi de haram kilma nehyi degil, tenzîhî bir nehiydir.

[128] Câbir'in hadîsi Hacc'da, "Veda Hacci bâbi"nda, Ümmü Atiyye'nin hadîsi de Cenazeler Kitâbi'nda senedü olarak geçmistir.

[129] Basliga uygunlugu, Peygamber'in kadinlarla nasîblenme emrinin vücûb üzere bir emir olmadigi bakimindandir. Onun için Câbir: Peygamber bunu sahâbîle-re vâcib kilmadi, lâkin kadinlari erkeklere halâl kildi, demistir. Bunun bir rivayeti Hacc Kitâbt'nda geçti. Bunu Müslim de Hacc'da getirdi: Mtislim Ter., IV, 76; 141 "1216".

[130] Basliga uygunlugu "Isteyen için" kavlindedir. Çünkü bunda emrin hakîkaten vücûb için olduguna ancak fiil ve terk arasinda muhayyer kilmaya delâlet eder bir karîne bulunursa vücûba hamledilmeyecegine Isaret vardir. Iste "Isteyen için" sözü buna isarettir. Bu söz bu emri vücûba hamletmekten çevirici olmustur.
Bu hadîsin daha tafsffli bir rivayeti Namaz Kitabi, "Ezan ile ikaamet arasinda ne kadar mesafe vardir bâbi"nda geçmisti. Orada Peygamber: "Her iki ezan (yânî ezan ile ikaamet) arasinda bir namaz vardir, her iki ezan arasinda bir namaz vardir" buyurduktan sonra üçüncüsünde "Isteyen için " (sözünü ilâve) buyurdu.

[131] Bunu Taberî bu ma'nâda bir lafizla Ibn Abbâs'tan rivayet etmistir.

[132] Bunun tafsili Ifk hadîsinde geçmistir.

[133] Bu hadîsin birer rivayeti îmân ve Zekât Kitâbian'nda geçmisti.

[134] Bunu da Buhârî Ibn Abbâs'tan Kitâbu'l-Muhâribîn'de rivayet etmisti.

[135] Bu da Tefsîr'de Âlu Imrân: 159 âyetinin tefsîri sirasinda geçen hadîsten bir parçadir

[136] Basliga uygunlugu meydandadir. Bu uzun Ifk hadîsinden bir parçadir, daha uzun metinlerle birçok yerlerde geçti: Sehâdetler, Magâzî, Tefsir, Eymân ve'n-Nuzûr ve daha baska yerler...

[137] Bu da o hadîsin baska yoldan gelen bir kismidir. Ensâr'dan olan bu zât, Ibn tshâk'ta ve Hâkim'in onun tarîkiylc rivayetinde EbÛ Eyyûb Hâlid ibn Zeyd el-Ensârî'dir. Onun bu büyük iftirayi söyleyenlerden taaccüb ederek söyledigi bu tesbih sözü, en-Nûr: 16. âyetinin lafzina uygun düsmüstür.